

Waterschap Rijn en IJssel

Begroting 2020

en Meerjarenraming 2020-2023

Waterschap Rijn en IJssel
Postbus 148, 7000 AC Doetinchem
Bezoekadres: Liemersweg 2, 7006 GG Doetinchem
T (0314) 369 369 www.wrij.nl - info@wrij.nl

Foto's: Gerald Harmsen, Ivo Hutten, Olaf Molenaar, Kees Winkelman, Anne van der Graaf en Frank Bosman

Inhoudsopgave

Kerngegevens	5
Voorwoord	7
1.1 Van perspectievennota naar begroting met meerjarenraming	10
1.2 Financiële analyse op hoofdlijnen	12
Hoofdstuk 2 Programma's en Bedrijfsvoering	16
2.1 Algemeen	18
2.2 Programma Veiligheid	19
2.3 Programma Watersystemen	28
2.4 Programma Afvalwaterketen	36
2.5 Bedrijfsvoering	45
Hoofdstuk 3 Exploitatiebegrotingen	51
3.1 Begroting naar programma's	52
3.2 Begroting naar kostendragers – taken	53
3.3 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten	54
Hoofdstuk 4 Verplichte paragrafen	55
4.1 Uitgangspunten en normen	56
4.2 Lopende en voorgenomen investeringen	58
4.3 Financiering	58
4.4 Risico's, weerstandscapaciteit, bestemmingsreserves en voorzieningen	60
4.5 Waterschapsbelastingen	64
4.6 Incidentele baten en lasten	67
4.7 Kostentoerekening	68
4.8 Verbonden partijen	69
4.9 EMU-saldo	71
Bijlagen	72
<i>Bijlage 1 Staat van vaste activa</i>	73
<i>Bijlage 2 Berekening van de renteomslag</i>	74
<i>Bijlage 3 Vaststellingsbesluit</i>	75

Kerngegevens

Algemeen	
Inwoners	ca. 650.000
Gemiddeld aantal inwoners per km ²	333
Oppervlakte waarvan de bodemgesteldheid is:	
- zandgrond 66%;	- kleigrond 24%;
- veengrond 2%;	- overig 8%.
	ca. 195.000 ha.
Inliggende gemeenten	22
Provincies	2
Reglementaire taken	2
Gedelegeerde taken door provincie	1
Formatie 2020	395 FTE

Bestuur	
Het waterschapsbestuur van Rijn en IJssel bestaat uit 30 zetels en de volgende fracties	
- CDA	5
- Water Natuurlijk	5
- Partij van de Arbeid (P.v.d.A.)	4
- VVD	3
- Vrienden van de Berkel	2
- 50Plus	1
- AWP niet Politiek wel deskundig	1
- Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen	1
Geborgde zetels	
- Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)	2
- Land- en Tuinbouworganisatie (LTO)	3
- Kamer van Koophandel/VNO NCW	3
Het dagelijks bestuur bestaat uit 4 heemraden en de dijkgraaf.	

Zuiveringsbeheer	
Rioolwaterzuiveringsinstallaties	13
Persleidingen	435 km
Gemalen	127
Te zuiveren afvalwater per jaar	ca. 66.000.000 m ³
Hoeveelheid slib per jaar	55.300 ton

Watersysteembeheer	
Land	193.050 ha
Water	1.950 ha
Zwemwaterlocaties	18
Stedelijk gebied	23.500 ha
Hoofdwaterlopen	4.022 km
Gemalen	67
Stuwen	1.867
Primaire keringen	143 km
Regionale en overige niet primaire keringen	89 km

Financieel 2020	
Belastingopbrengst	€ 101,0 mln.
Jaarresultaat voor bestemming	€ 1,5 mln.
Investeringsvolume	€ 30,7 mln.

Voorwoord

Wat gaan we komend jaar doen? Welke ontwikkelingen en thema's verwachten we en hoe spelen we hierop in? En welke financiële ramingen horen daarbij?

Voor u ligt de Begroting 2020. Met deze begroting en de bijbehorende meerjarenraming geven wij inzicht in onze speerpunten, activiteiten en plannen voor de periode 2020-2023. Tevens is het de eerste begroting van het nieuwe algemeen en dagelijks bestuur die in het voorjaar van 2019 zijn geïnstalleerd.

In het bestuursakkoord 'Samen een duurzame toekomst creëren' hebben we de ambitie uitgesproken om inwoners, bedrijven, agrariërs, medeoverheden, natuurorganisaties, kennisinstellingen en andere belanghebbenden actief te betrekken bij de grote opgaves waar we gezamenlijk voor staan. Iedereen denkt en doet mee vanuit eigen expertise en verantwoordelijkheid. Binnen dit netwerk willen wij een slagvaardige en wendbare organisatie zijn, met toegankelijke digitale dienstverlening.

Dit zijn stevige ambities. Toch is het gelukt om het bestuursakkoord door te vertalen naar een sluitende begroting met een positief financieel resultaat. Daarnaast lukt het ons ook in 2020 om de lasten voor burgers en bedrijven slechts beperkt te laten stijgen en verdere invulling te geven aan ons Duurzaam financieel beleid.

Maar we staan ook op de drempel van een nieuw decennium waarin onze samenleving een antwoord dient te vinden op complexe en urgente vraagstukken. Op het gebied van waterveiligheid, klimaatadaptatie, de energietransitie, circulaire economie, en schoon en gezond water worden de opgaven groter, waarbij de impact van klimaatverandering nu al voelbaar wordt. De droogte in de zomers van 2018 en 2019 hebben ons beheersgebied getroffen. We zijn aan het onderzoeken wat dit voor ons gebied in de toekomst gaat betekenen. Met andere woorden: een decennium waarin nog meer van waterschappen zal worden verwacht dan nu al het geval is.

Om een gezonde balans te houden tussen onze eigen ambities, de verwachtingen van onze omgeving én de betaalbaarheid van onze activiteiten, moeten we de komende jaren keuzes maken. We willen immers dat ook volgende generaties tegen aanvaardbare kosten in een leefbare omgeving opgroeien, droge voeten houden en schoon en voldoende water tot hun beschikking hebben.

Hein Pieper
Dijkgraaf Waterschap Rijn en IJssel

Soberheid en doelmatigheid blijven daarom het uitgangspunt. Met deze begroting leggen we een solide basis om de komende jaren de uitdagingen in het waterbeheer aan te gaan. Samen blijven we werken aan een duurzame toekomst en leefomgeving!

1.1 Van perspectievennota naar begroting met meerjarenraming

In de Perspectievennota 2020-2023 (PPN) zijn de beleidsmatige en financiële kaders voor het komende begrotingsjaar verkend en gedefinieerd, met een doorkijk voor de jaren daaropvolgend.

In de perspectievennota zijn de financiële parameters voor de lasten en de belastinginkomsten herijkt. Voor de rentevoet, inflatie en personeelslasten zijn op basis van een omgevingsanalyse in de PPN de kaders gesteld. Deze zijn bij het opstellen van deze begroting en meerjarenraming niet gewijzigd.

De investeringsramingen voor de programma's Watersystemen, Veiligheid en Afvalwaterketen zijn t.b.v. de begroting in overeenstemming gebracht met de inzichten uit de Bestuursrapportage 2019-2.

Tot slot is de verwachte ontwikkeling van de omvang van de belastingeenheden opnieuw beoordeeld, gebaseerd op inzichten vanuit de eigen organisatie en prognoses van het gemeen-

schappelijk belastingkantoor GBLT.

Door in de afgelopen jaren nadrukkelijk op de lasten te sturen en rekening te houden met de verwachte ontwikkeling van de financieel-economische parameters, is het gelukt om in de perspectievennota een sluitende Begroting 2020 te presenteren voor zowel de taak Watersysteembeheer als de taak Zuiveringsbeheer. In de tussenliggende periode van PPN en Begroting 2020 hebben ontwikkelingen plaatsgevonden die op beide taken het resultaat hebben beïnvloed. In lijn met de verslaggevingsvoorschriften kunnen in de begroting en meerjarenraming daarom de volgende voortschrijdende inzichten ten opzichte van de PPN worden aangegeven:

bedragen in € 1.000

Begrotingsjaar 2020	Totaal WRIJ	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Vaarwegbeheer
Resultaat PPN 2020-2023	1.443	1.129	314	0
Mutaties MJR en BURAP 2019-2				
Baten	91	-35	126	0
Netto lasten	32	-117	149	0
Totaal mutaties	59	82	-23	0
Resultaat MJR 2020-2023	1.502	1.211	291	0

De lagere eenheden van de verontreinigingsheffing hebben invloed op de baten (belastingopbrengsten) bij het Watersysteembeheer. Bij het Zuiveringsbeheer komt het effect door de hogere vervuilingseenheden. De netto lasten worden per saldo iets hoger door het geactualiseerde investeringsvolume 2019 (die zijn weerslag heeft in 2020) n.a.v. de 2e projectpeiling genoemd in BURAP 2019-2; saldering van de overige lasten inclusief de post onvoorzien.

Het investeringsvolume voor Zuiveringsbeheer blijft in de Begroting 2020 binnen de vastgestelde kaders van de perspectievennota. Voor het Watersysteembeheer stijgt deze licht a.g.v. verschuivingen in projecten van het programma Veiligheid, waaronder ook de bijdrage aan het HWBP.

Op basis van de PPN en de bovengenoemde ontwikkelingen is de begroting met meerjarenraming uitgewerkt. Met deze begroting worden door het algemeen bestuur de budgetten, de investeringsvolumes en de tarieven vastgesteld voor het komende jaar. In de meerjarenraming toetsen we onze financiële positie aan het beleid van het waterschap voor de komende jaren.

1.2 Financiële analyse op hoofdlijnen

Alle ontwikkelingen leiden tot het onderstaand overzicht van 'baten, lasten, resultaat en onttrekking/toevoeging (bestemmings)reserves' voor het waterschap.

Voor het begrotingsjaar 2020 verwacht het waterschap een positief resultaat van € 1,5 mln. voor bestemmen. Dit resultaat zal, conform het algemeen bestuur besluit van 4 juli 2017, worden gebruikt voor de bestemmingsreserves Duurzaam financieel beleid (DFB). Deze bestemmingsreserves worden gebruikt voor de afbouw van onze schuldpositie en voor nieuwe ontwikkelingen. In lijn met dit besluit worden de tarieven met 3% verhoogd ten opzichte van de 2019 tarieven.

bedragen in € 1.000

Taak	Baten	Lasten	Operationeel resultaat	Dividend	Resultaat voor bestemmen	Bestemmen reserve DFB	Resultaat na bestemmen
Watersysteembeheer	47.432	50.221	-2.789	4.000	1.211	1.211	0
Zuiveringsbeheer	53.550	53.559	-9	300	291	291	0
Totaal	100.982	103.780	-2.798	4.300	1.502	1.502	0

De voorgestelde tariefsverhoging leidt in 2020 voor beide taken tot kostendekkende tarieven. Voorgesteld wordt dit resultaat aan de bestemmingsreserves DFB toe te voegen.

Watersysteembeheer

De ontwikkelingen voor de taak Watersysteembeheer betreffen de bijstelling van de WOZ-waarde en de eenheden van de verontreinigingsheffing wat tot een lagere belastingbete leidt dan bij de PPN was ingeschat. De actualisatie van het investeringsvolume leidt tot lagere kapitaalslasten (rente en afschrijvingen).

bedragen in € 1.000

PPN 2020-2023	BURAP 2019-1	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten	45.146	47.467	49.676	51.956	54.314
Lasten	46.547	50.338	51.708	53.282	54.767
Operationeel resultaat	-1.401	-2.871	-2.032	-1.326	-453
Dividend NWB	2.031	4.000	4.000	4.000	4.000
Resultaat voor bestemmen	630	1.129	1.968	2.674	3.547

Mutaties MJR en BURAP 2019-2

Baten	-23	-35	-35	-35	-35
Lasten	-144	-117	-82	-4	143
Totaal mutaties	121	82	47	-31	-178

MJR 2020-2023	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten	45.123	47.432	49.641	51.921	54.279
Lasten	46.403	50.221	51.626	53.278	54.910
Operationeel resultaat	-1.280	-2.789	-1.985	-1.357	-631
Dividend NWB	2.031	4.000	4.000	4.000	4.000
Resultaat voor bestemmen	751	1.211	2.015	2.643	3.369
Toevoeging/onttrekking reserve	751	1.211	2.015	2.643	3.369
Resultaat na bestemmen	0	0	0	0	0

Kostendekkendheid	97%	94%	96%	97%	99%
Stand vrij inzetbare reserve per 01-01	2.962	2.962	2.962	2.962	2.962
Toevoeging/onttrekking reserve	0	0	0	0	0
Stand vrij inzetbare reserve per 31-12	2.962	2.962	2.962	2.962	2.962
Stand reserve DFB per 31-12	1.101	2.312	4.327	6.970	10.339

Voorgesteld wordt het verwacht resultaat voor bestemming toe te voegen aan de bestemmingsreserve DFB.

Zuiveringsbeheer

De ontwikkeling voor de taak Zuiveringsbeheer betreft de bijstelling van de vervuilingseenheden bij bedrijven wat tot hogere belastingbaten leidt dan bij de PPN was ingeschat. De actualisatie van het investeringsvolume leidt tot hogere kapitaalslasten (rente en afschrijvingen).

bedragen in € 1.000

PPN 2020-2023	BURAP 2019-1	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten	51.342	53.424	55.158	56.913	58.673
Lasten *)	50.739	53.410	54.305	55.745	57.013
Operationeel resultaat	603	14	853	1.168	1.660
Dividend Waterstromen ^)	0	300	300	300	300
Resultaat voor bestemmen	603	314	1.153	1.468	1.960

Mutaties MJR en BURAP 2019-2

Baten	689	126	48	-34	-125
Lasten	958	149	187	194	146
Totaal mutaties	-269	-23	-139	-228	-271

MJR 2020-2023	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Baten	52.031	53.550	55.206	56.879	58.548
Lasten	51.697	53.559	54.492	55.939	57.159
Operationeel resultaat	334	-9	714	940	1.389
Dividend Waterstromen		300	300	300	300
Resultaat voor bestemmen	334	291	1.014	1.240	1.689
Toevoeging/onttrekking reserve	334	291	1.014	1.240	1.689
Resultaat na bestemmen	0	0	0	0	0

Kostendekkendheid	101%	100%	101%	102%	102%
--------------------------	------	------	------	------	------

Stand vrij inzetbare reserve per 01-01	844	844	844	844	844
Toevoeging/onttrekking reserve	0	0	0	0	0
Stand vrij inzetbare reserve per 31-12	844	844	844	844	844
Stand reserve DFB per 31-12	1.389	1.680	2.694	3.934	5.623

*) De dividend Waterstromen wordt afzonderlijk in beeld gebracht. Dit is een technische correctie van de lasten en het operationeel resultaat t.o.v. de PPN.

Voorgesteld wordt het verwacht resultaat voor bestemming toe te voegen aan de bestemmingsreserve DFB.

Kwijtschelding-oninbaar

Op basis van de realisatiecijfers over de afgelopen jaren is de kwijtschelding in de meerjarenraming opwaarts bijgesteld naar € 1,8 mln. in 2020. In de jaren daarna houdt deze gelijke tred met de verwachte tariefontwikkeling naar € 1,9 mln. in 2023. Deze ontwikkeling is in lijn met de perspectievennota. Voor oninbaar wordt uitgegaan van € 0,6 mln. in 2020 oplopend naar € 0,7 mln. in 2023 in lijn met de verwachte tariefontwikkeling. Deze ontwikkeling is in lijn met de perspectievennota.

Investeringsvolume

In de Perspectievennota 2020-2023 is het kader voor het netto investeringsvolume exclusief Vaarwegen voor 2020 vastgesteld op € 30,2 mln. Met de huidige inzichten wordt voor het begrotingsjaar 2020 een investeringsvolume van € 30,7 mln. geraamd.

Binnen het programma Veiligheid verschuift een deel van de investering van een aantal projecten van 2019 naar 2020. Dit leidt tot een afwijking t.o.v. de Perspectievennota.

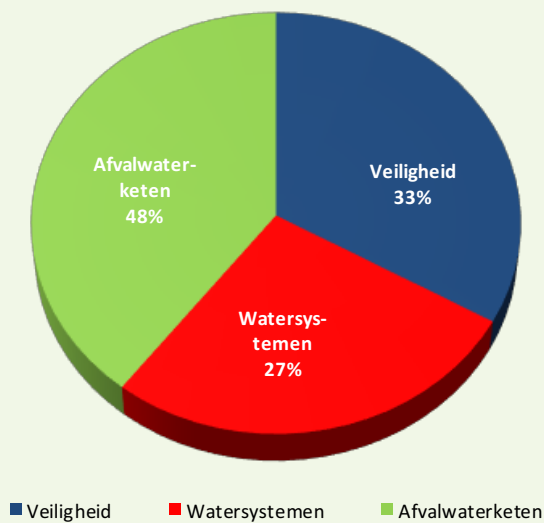
bedragen in € 1.000

Investeringsvolume per programma	Begroting 2019	Prognose 2019	<i>Begroting 2020</i>	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Veiligheid	7.221	7.232	10.220	7.964	8.642	7.796
Watersystemen	7.800	7.800	8.368	8.700	9.000	8.800
Afvalwaterketen	13.602	14.648	12.159	13.423	14.134	13.000
Totaal programma's	28.623	29.680	30.747	30.087	31.776	29.596
Vaarwegen	800	1.624	336	1.592	377	959
Totaal programma's incl. Vaarwegen	29.423	31.304	31.083	31.679	32.153	30.555

Een groot deel van de investeringsvolume van het programma Veiligheid is de bijdrage aan het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (€ 6,5 mln. in 2020).

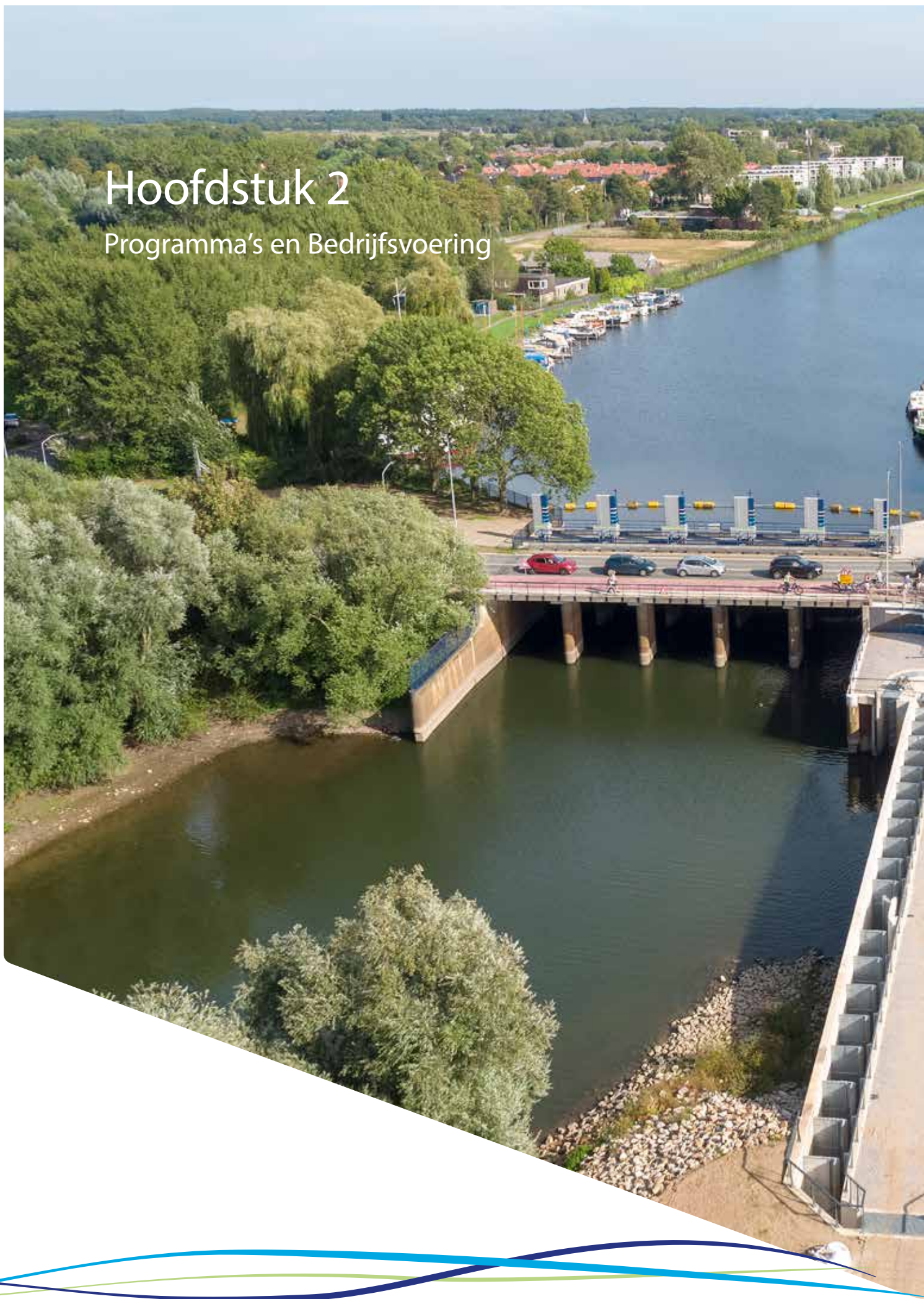
De investeringsvolumes per programma (exclusief Vaarwegen) weergegeven in een taartdiagram.

Investeringsvolume 2020

Hoofdstuk 2

Programma's en Bedrijfsvoering

2.1 Algemeen

Op basis van de Watervisie 2030, het bestuursakkoord 'Samen een duurzame toekomst creëren' en het Waterbeheerplan 2016-2021 werkt het waterschap aan de opgaven van de toekomst.

Wij hebben als waterschap een gezonde balans tussen ambitie en betaalbaarheid en verwachten bij samenwerking dat alle belanghebbenden hun verantwoordelijkheid nemen. Mede vanuit die omgeving komen er nieuwe opgaven op ons af die steeds complexer worden en een grotere impact op de omgeving hebben. Ook de Omgevingswet geeft aanknopingspunten voor een meer omgevingsgerichte en integrale (samen)werking met overheden en belanghebbenden. De Omgevingswet beoogt ruimte te maken voor ontwikkelingen, en betekent voor overheden een andere houding naar burgers en bedrijven met initiatieven. Ook is participatie een belangrijke pijler onder de Omgevingswet.

Dat betekent ook dat we ons als waterschap meer omgevingsbewust moeten opstellen. Wat zijn de belangen en standpunten van anderen, medeoverheden, inwoners en bedrijven? En hoe gaan we daar in onze (vergunning-) processen en projecten mee om? Vroegtijdig samenwerken vergroot de kwaliteit van oplossingen en zorgt ervoor dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit direct op tafel komen. We zijn in 2019 gestart met een traject om Omgevingsgericht werken te versterken binnen de organisatie. Dat traject leidt tot een visie (richting) op omgevingsgericht werken en draagt zorg voor een goede verankering van omgevingsgericht werken in de organisatie (inrichting).

In de komende paragrafen wordt vanuit de drie programma's en de Bedrijfsvoering inzichtelijk gemaakt wat we de komende periode concreet aan activiteiten zullen ondernemen, in lijn met de afspraken uit het PPN. Hierbij wordt ook per programma aangegeven wat voor de verschillende strategische thema's, voor zover van toepassing, in dat programma wordt opgepakt. Nieuwe opgaven zullen onder meer landen in het nieuwe Waterbeheerprogramma 2022-2027 waar we in 2020 het planproces, samen met onze regionale partners, zullen vormgeven.

2.2 Programma Veiligheid

Het waterschap werkt intensief mee aan de ontwikkeling van het nationale Deltaprogramma. We werken hierin samen met verschillende overheden en organisaties aan gezamenlijke doelen. Vanuit het programma Veiligheid werken we de komende jaren verder aan het op orde krijgen van de dijken, passende ruimtelijke inrichting en adequate crisisbeheersing.

Het gaat hierbij om een uitwerking van de zogenaamde deltabeslissing Waterveiligheid en de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Dit doen we samen met Rijkswaterstaat, de provincies, de veiligheidsregio's en gemeenten.

In 2017 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden, waarin de nieuwe dijknormering, die gebaseerd is op een nieuwe risicobenadering, is opgenomen. Het waterschap is de komende jaren op verschillende manieren bezig met de implementatie van deze nieuwe normering.

Landelijk wordt het programma Integraal Riviermanagement opgezet met de partners van het Deltaprogramma (Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten), het bedrijfsleven (binnenvaart, zand- en grindwinning) en maatschappelijke organisaties (natuur). Daarbij is aandacht voor de organisatie van het geheel, waar het gaat om de bestuurlijke structuur, besluitvorming, ambtelijke structuur en participatie en communicatie.

Uit het bestuursakkoord

Het bestuursakkoord stelt dat een goed beheerdersoordeel en gezond verstand hand in hand gaan bij het uitwerken van de opgaven voor de komende jaren. Uitgangspunt is vast te houden aan het realiseren van de benodigde maatregelen om in 2050 aan de (nieuwe) normen te voldoen. Hierbij kijken we nadrukkelijk naar kansen om werk en doelen met elkaar te verbinden. Door deze kansen mee te koppelen, open te blijven staan voor nieuwe innovatieve oplossingen en ons te verbinden met de opgaven van andere partijen, kan een beter resultaat voor iedereen worden bereikt met de laagste maatschappelijke kosten. Bij meekoppelkansen is het belangrijk dat dit vanuit de omgeving wordt gedragen en gefinancierd. Als waterschap willen we werken aan een groter gedeelde verantwoordelijkheid en zetten in op intensivering van de bestuurlijke en ambtelijke samenwerking met partners.

Doelstellingen meerjarenperiode

Focus programma Waterveiligheid in 2020-2023:

Het Waterbeheerplan 2016-2021 biedt op hoofdlijnen een uitwerking van ons beleid, in de termen van de 'meerlaags veiligheid'

- laag 1: preventie: verbeteren en op orde houden primaire en regionale waterkeringen;
- laag 2: aanpassen ruimtelijke inrichting;
- laag 3: effectieve en efficiënte crisisbeheersing.

2.2.1 Uitwerking plannen en beleid

Doelstelling uitwerking Deltaprogramma

Wij werken samen met regionale partijen in het bestuurlijk platform Deltarijn aan de uitwerking van een strategie voor o.a. een aanpak voor de IJsselpoort en voor de IJsselpoort bij Arnhem. Ook zijn retentiemaatregelen in de Rijnstrangen onderwerp geweest van nader onderzoek. Hierover zijn nog geen besluiten genomen.

Maatregelen:

- Voor Rivierklimaatpark IJsselpoort wordt begin 2020 het voorkeursalternatief vastgesteld. In dat kader verkennen we als onderdeel van de trajectaanpak de meekoppelmogelijkheden met de dijkversterking van 48-1 in dit gebied.

Doelstelling samenwerking Duitse partners; dijkkring 48

Dijkkring 48 - o.a. gelegen aan de noordzijde van de Rijn - beslaat in totaal 98 kilometer waterkering, waarvan 53 kilometer in Nederland en 45 kilometer in Duitsland ligt. Voor de bescherming van het Nederlandse deel van dijkkring 48 zijn wij mede afhankelijk van Duitse dijken. Vanuit dit perspectief is het van groot belang om een strategie te bepalen in samenhang met Nederlands en Duits beleid. In 2015 is daarom door de Duits-Nederlandse Arbeitsgruppe Hochwasser een gezamenlijk en grensoverschrijdend onderzoek gestart naar de beide dijkkringen in het grensgebied. De resultaten tonen de grensoverschrijdende overstromingsrisico's in dijkkring 42 en dijkkring 48 (zuidzijde Rijn) en zijn in 2019 tijdens een Duits-Nederlandse conferentie gepresenteerd.

Maatregelen:

- Vertaling en uitwerking onderzoeksresultaten in een nieuw werkprogramma van de Arbeitsgruppe Hochwasser.

Doelstelling overstromingsinformatie

De provincie Gelderland beheerde tot 2018 een overstromingsmodel en overstromings-scenario's voor de grote rivieren. Het waterschap heeft het model en de scenario's - over het verloop van een overstroming bij een doorbraak van de waterkering - overgenomen, net als de andere Gelderse waterschappen. Deze scenario's gebruiken we nog voor de komende ROR-planperiode 2022-2027, waarvoor wij vanaf 2019 informatie moeten aanleveren.

We werken aan actualisatie van de overstromingsinformatie en ontwikkelen daarvoor een nieuw overstromingsmodel.

Dit model is gericht op het gehele beheersgebied en gericht op overstromingen vanuit zowel het hoofdwatersysteem als het regionaal watersysteem. Met dit model worden gedetailleerde overstromingsscenario's gemaakt. Deze worden zowel voor de eigen crisis-informatievoorziening gebruikt, maar worden ook opgenomen in de landelijke database. Daarmee zijn ze ook voor andere partijen, zoals de veiligheidspartners in de regio, te gebruiken.

Maatregelen:

- Ontwikkeling van nieuw model en overstromingsscenario's ten behoeve van de beleidsvorming en de calamiteitenbestrijding.

Doelstelling ruimtelijke inrichting

Aanpassingen in de ruimtelijke omgeving (laag 2) kunnen bijdragen aan het voorkomen van wateroverlast, droogte en het beperken van eventuele gevolgen van overstroming. Laag 2 vraagt om een manier van werken die past in de omgevingswet en het omgevingsgericht werken. Door samenwerking met overheden en andere belanghebbenden en doelen te combineren ontstaat maatschappelijke meerwaarde, zoals meer recreatiemogelijkheden, voor de regio.

Maatregelen:

- Om dit te bereiken is het van belang om vroeg met eventuele belanghebbenden om tafel te zitten om gezamenlijke kansen te benoemen, bijvoorbeeld in omgevingsvisies van gemeenten en provincies in ons gebied. Het gaat hierbij om aangepast bouwen en specifieke aandacht voor vitale en kwetsbare infrastructuur. Het waterschap kan daaraan bijdragen door goede informatievoorziening, plantoetsing, voldoende aan de voorkant van ruimtelijke processen meedenken en adviesrol goed invullen in relatie tot watertoets en waterparagraaf.

2.2.2 Toetsing en dijkverbetering

Doelstelling beoordelingsronde 2017-2023

De nieuwe veiligheidsnormen voor de dijken en de achterliggende risicobenadering zijn ingrijpend en stellen in veel gevallen hogere eisen aan onze waterkeringen (ondergrens overstromingskans 1/10.000). Hoe groter de gevolgen van een dijkdoorbraak op een traject zullen zijn, hoe strenger de norm. Daarom krijgen in ons gebied dijktraject 48-1 (Liemers) en 50-1 (Zutphen) de strengste norm. De beoordeling van het eerste traject (48-1; Landgrens-Westervoort) is inmiddels vastgesteld en goedgekeurd.

De overige 8 trajecten staan voor de periode tot en met 2022 op de planning.

Maatregelen:

- Vaststelling en goedkeuring van de normtrajecten 49-2 en 50-1 (globaal van Doesburg naar Zutphen).
- Start beoordeling normtrajecten 48-2 en 48-3.

Doelstelling dijkverbetering (lopende HWBP opgave)

De uit de toetsing afgekeurde dijkvakken in verband met meekoppelkansen versneld realiseren.

Maatregelen:

- Verkenning en planvoorbereiding van de dijkverbeteringen Grutbroek Doetinchem en Rijnkade Arnhem.

Doelstelling doorontwikkeling Hoogwaterbeschermingsprogramma

In 2020 wordt uitvoering gegeven aan het programmaplan Uitvoeringsprogramma HWBP 2019 – 2024 en de ontwikkelagenda die daarin is opgenomen.

We versterken onze waterkeringen zodat deze uiterlijk in 2050 weer aan de gestelde normering voldoet, waarbij we de meest urgente dijktrajecten als eerste aanpakken. Doel is de projecten efficiënt uit te voeren en de risico's goed te beheersen naast het realiseren van de inhoudelijke doelen en ambities; waterveiligheid, samenwerking met de omgeving, innovatie en duurzame projectrealisatie met de markt.

De omvangrijke dijkversterkingsopgave biedt kansen om werk en doelen met elkaar te verbinden. Bij meekoppelkansen is het belangrijk dat dit vanuit de omgeving wordt gedragen en gefinancierd.

Intern richten we ons op verdere ontwikkeling en professionalisering van de organisatie.

Dit betekent het opbouwen van expertise op de vijf IPM-rollen en ontwikkelen van werkwijze, processen en procedures.

Daarnaast wordt in samenwerking meer geïnvesteerd in financiële en risicobeheersing, project- en programmacommunicatie, de Basisspecificatie dijken (BSD) en aanbestedingsstrategie.

Maatregelen:

- Starten met de uitvoering van de ontwikkelagenda van het HWBP programmaplan WRIJ.

Doelstelling bijdrage aan de Alliantieontwikkeling HWBP

Rijkswaterstaat en de waterschappen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het behalen van de HWBP opgaven.

Binnen de bestaande financiële kaders moet bereikt worden dat in 2050 het totale dijkversterkingsprogramma is uitgevoerd. Er zijn een aantal aandachtspunten:

De kosten van de projecten lopen op en de programmering van de projecten lijkt te komende jaren te leiden tot een tekort aan budget. Dat betekent dat de alliantiepartners in 2020 met elkaar afspraken moeten maken om tot een stabiel programma te komen. WRIJ wil hier aan bijdragen, waarbij het uitgangspunt is dat we de volle programmaperiode benutten om de projecten uit te voeren, stabiliteit hebben in het WRIJ programma zowel qua planning als uitvoering en sturen op een sober en doelmatige uitvoering van de projecten.

Maatregelen:

- WRIJ participeert actief in de regionale samenwerking HWBP en in de landelijke samenwerking om tot een stabiel programma te komen. Daarbij bewaken we de doelen en ambities van WRIJ voor de versterkingsopgaven.

Doelstelling uitwerking dijkkring 48-1

Als eerste voeren wij in 2019 en 2020 een trajectaanpak uit voor dijkkring 48-1, waarbij de totale 25 km wordt opgeknipt in een aantal deelprojecten. Elk deelproject heeft zijn specifieke omgevingskenmerken en versterkingsopgaven. Met de trajectaanpak krijgen we meer zicht op het noodzakelijke investeringsvolume voor de projecten en het tempo waarmee we de projecten gaan uitvoeren.

Maatregelen:

- Uitwerking van trajectaanpak normtraject 48-1 en daaropvolgend start uitwerking van de trajectaanpak 50-1 en 49-2.

Doelstelling verbeteren regionale waterkering

De uit de toetsing afgekeurde waterkering rondom Tuindorp verbeteren.

Maatregelen:

- Het uitvoeren van een verkenning naar de verbetermogelijkheden.

2.2.3 Zorgplicht, instandhouding en crisisbeheersing

Doestelling uitvoering zorgplicht

Het beheer van waterkeringen en waterkerende kunstwerken pakken wij steeds meer integraal op, rekening houdend met de levenscyclus van de objecten. Daarbij groeit het informatiemanagement voor een goed beheer en voor verantwoording in een hoog tempo.

Dijkversterkingen, innovatieve oplossingen en omgevingswensen leiden tot een andere samenstelling van het door ons te beheren areaal en stellen ons voor nieuwe kennis- en beheervragen. Onze beheerorganisatie moet hierin op een flexibele wijze mee-ontwikkelen.

Daarnaast kijken we ook of de nieuwe normering en benodigde bescherming voor de waterkeringen gevolgen hebben voor onze Keur en de Legger.

Wij voeren een impactanalyse uit om te kijken in welke mate de huidige zones, de beschermingszone en het profiel van vrije ruimte, in het licht van de nieuwe normering aangepast moeten worden.

Procesmatig wordt aangesloten bij het aanpassen van de legger ingevolge de Omgevingswet.

Dat houdt in dat het onderhavige juridische proces van het aanpassen van de legger naar aanleiding van de nieuwe normering gecombineerd wordt met het proces van de omzetting van de (keur en) legger ingevolge de Omgevingswet.

Maatregelen:

- In 2017/2018 is voor de meest urgente hoogwater kerende kunstwerken een Beheer- en Onderhoudsplan opgesteld, de overige kunstwerken met een lagere prioriteit volgen in de 2019/2020. Eind 2020 worden de protocollen van alle waterkerende kunstwerken geïmplementeerd in het bestaande onderhoudsbeheersystemen van het waterschap. Vanaf 2021 werken wij dan volgens de nieuwe beheer en onderhoud protocollen. Het resultaat is dat wij onze waterkerende kunstwerken planmatig en risico gestuurd kunnen beheren en onderhouden. We hebben dan continue een totaalbeeld van de risico- en veiligheidsaspecten en de onderhoudsstaat en geven hiermee invulling onze zorgplicht.
- Eind 2019 staat in het teken van de koersbepaling voor assetmanagement voor/door WRIJ. Het doel is te onderzoeken welke onderdelen van assetmanagement van meerwaarde zijn en hoe zich die verhouden met de andere interne/externe ontwikkelingen. Hiermee willen we onze eigen definitie en visie creëren van wat Assetmanagement voor het waterschap is en kan betekenen. Op basis van de uitkomsten starten we in 2020 al dan niet met een projectmatig aanpak van de doorontwikkeling van assetmanagement.
- Actualisatie van het onderhoudsplan wordt in 2020 afgerond.

2.2.4 Prestatie-indicatoren programma Veiligheid

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2020	Stand per 31-12-2022
voorkomen van overstromingen	km's primaire kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 144 km)	138	140
	km's primaire kering beoordeeld met de nieuwe norm (totaal 144 km)	53	100
	km's regionale kering die voldoen aan de vigerende norm (totaal 40 km)	39	40
een effectieve crisisorganisatie	% van (relevante) criteria uit de landelijke zelftoetsing crisisbeheersing waaraan is voldaan ¹⁾	nvt	100

1) Ten opzichte van de laatste toetsing is het percentage ongewijzigd omdat de kwantiteitsmeting Crisisbeheersing/ de landelijke zelftoetsing Crisisbeheersing is komen te vervallen. In 2019 wordt uitgezocht op welke wijze gaat worden gerapporteerd m.b.t. crisisbeheersing.

2.2.5 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

bedragen in € 1.000

PPN 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-1	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	3.619	3.482	4.042	4.638	5.097	5.273
Personeelslasten	1.980	1.957	2.288	2.344	2.407	2.472
Overige lasten	1.478	1.530	1.684	1.706	1.754	1.778
Totaal lasten	7.077	6.969	8.014	8.688	9.258	9.523
Kapitaalsbaten	3	3	3	2	2	2
Overige baten	23	23	23	24	24	25
Totaal baten	26	26	26	26	26	27
Saldo programma (PPN 2020-2023)	7.051	6.943	7.988	8.662	9.232	9.496

Mutaties MJR en BURAP 2019-2

Kapitaalslasten	0	-1	-99	-35	-28	33
Personeelslasten	0	41	-84	-74	-66	-58
Overige lasten	0	37	3	-5	-4	-5
Kapitaalsbaten	0	0	-1	0	0	0
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Netto lasten	0	77	-179	-114	-98	-30

MJR 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	3.619	3.481	3.943	4.603	5.069	5.306
Personeelslasten	1.980	1.998	2.204	2.270	2.341	2.414
Overige lasten	1.478	1.567	1.687	1.701	1.750	1.773
Totaal lasten	7.077	7.046	7.834	8.574	9.160	9.493
Kapitaalsbaten	3	3	2	2	2	2
Overige baten	23	23	23	24	24	25
Totaal baten	26	26	25	26	26	27
Saldo programma (MJR 2020-2023)	7.051	7.020	7.809	8.548	9.134	9.466

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

Tabel geraamde investeringen programma Veiligheid

bedragen in € 1.000

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
1. Zorgplicht en instandhouding	840	745	1.405	600	575	500
2. Toetsing en dijkverbetering	3.183	4.027	6.760	9.054	16.793	12.080
3. Deelname in HWBP	5.200	5.241	6.500	5.300	5.700	5.400
4. Bedrijfsvoering	292	241	121	68	71	76
Saldo programma bruto	9.515	10.254	14.786	15.022	23.139	18.056
Cofinanciering	-2.294	-3.022	-4.566	-7.058	-14.497	-10.260
Investeringsvolume netto	7.221	7.232	10.220	7.964	8.642	7.796

Toelichting investeringen:

- Binnen het thema Zorgplicht en instandhouding verschuift een deel van de investering van een aantal projecten van 2019 naar 2020. Het betreft hier herstelwerkzaamheden aan de verhardingen op de dijk, zomerkades en het onderhoudsplan waterkerende kunstwerken, daarnaast wordt de bijdrage aan het HWBP hoger. Dit leidt tot een afwijking t.o.v. de Perspectievennota.

2.2.6 Risico's Waterveiligheid

Binnen het programma worden mogelijke risico's steeds actief gemonitord, opkomende risico's worden tijdig onderkend. Waar mogelijk (dit is afhankelijk van het type risico) worden risico's gemitigeerd met passende maatregelen. In onderstaande tabel staat een overzicht van de belangrijkste risico's van dit moment.

In paragraaf 4.4 zijn de risico's van de verschillende programma's samengevat in één overzicht.

Risico	Mogelijk gevolg	Handelingsperspectief
HWBP: subsidie-systematiek en scope.	Bij onverwachte gebeurtenissen binnen HWBP-project worden financiële consequenties geheel op WRJU afgewenteld. Onzekerheden in de versterkingsopgave en inpassing in de omgeving kunnen leiden tot scope-verschuiving en daarmee moeilijkere beheersing van een project.	Extra aandacht voor projectbeheersing bij HWBP-projecten. Tijdig overleg met betrokkenen zodat bij start van project de (belangrijkste) onzekerheden zijn weggenomen.
Afstemming dijkversterking van dijkkring 48-1 op Nederlands en Duits beleid.	Financieel en reputatierisico rondom keuze hoe verstandig aan te sluiten bij hoge Nederlandse norm en lagere Duitse eisen.	Overleg met alle betrokkenen om tot een zorgvuldige en gedragen keuze te komen.
Duitsland hanteert minder strenge dijknorm dan Nederland.	Overstroming van WRJU-gebied via Duitsland in geval van extreme hoogwatergolf.	Onderwerp op de agenda houden. Op korte termijn geen concreet handelingsperspectief.

2.3 Programma Watersystemen

Het programma Watersystemen is gericht op instandhouding van het bestaande watersysteem en de uitvoering van de diverse beleidsopgaven.

Hiermee worden twee maatschappelijke doelen gediend. Ten eerste bieden we een veilig en robuust watersysteem dat de risico's voor het gebied ten aanzien van wateroverlast en extreme droogte zoveel mogelijk beperkt - nu en in de toekomst (klimaatadaptatie). Ten tweede maken we een verbeterslag in o.a. waterkwaliteit en ecologie (KRW), peilbeheer (GGOR) en de realisatie van natte ecologische verbindingzones. Indien mogelijk wordt hierbij invulling gegeven aan versterking van de recreatieve beleving (zowel stedelijk als landelijk) en cultuurhistorie.

Het waterbeheerplan geeft voor de thema's Voldoende en Schoon uitwerking aan ons beleid voor:

- Voldoende water: normale, te droge en te natte omstandigheden; kades.
- Schoon water: ecologische en chemische kwaliteit; kwaliteit voor specifieke wateren.

Uit het bestuursakkoord

Het bestuursakkoord legt hierbij accenten op de praktische doorwerking van de ontwikkelende kennis en inzichten over het opvangen van klimaateffecten en over de waterkwaliteit. Deze kennis en inzichten verwerven we onder meer via pilotprojecten, die we zowel in het landelijk gebied (i.s.m. landbouw) als in stedelijk gebied (i.s.m. gemeenten) uitvoeren.

Doelstellingen meerjarenperiode

Focus programma Watersystemen in 2020-2023:

De strategische thema's binnen het programma Watersysteem betreffen:

1. Systeem op orde houden
2. Watersysteem Klimatrobust
3. Watersysteem Schoon
4. Stedelijk Water

2.3.1 Systeem op orde houden

Er wordt ieder jaar een forse onderhoudsinspanning geleverd om ons watersysteem te laten voldoen aan de gewenste functionaliteit. Risico gestuurd onderhoud en assetmanagement worden hiertoe verder in de reguliere werkprocessen geïntegreerd.

De komende jaren zullen aangepast beheer en onderhoud bijdragen aan het halen van de beleidsdoelen. Dit betreft zowel de opgaven op het gebied van peilbeheer (nat en droog), waterkwaliteit, ecologie, biodiversiteit, beleving en duurzaamheid. De vrijkomende biomassa en bagger uit watergangen zullen steeds vaker als een grondstof worden ingezet in plaats van als een afvalstof.

Focuspunten 2020

- Plan van aanpak regionale kades.
- Uitvoering aanpak (urgente) toetsingsknelpunten.
- Baggerwerk en kunstwerkrenovaties.
- Sanering van asbestdaken op werkplaatsen.

2.3.2 Watersysteem Klimatrobuust

We werken langs drie sporen aan onze klimaatagenda: 1) de uitvoering van klimaatstresstesten en risicodialogen met gemeenten, 2) de uitwerking van inhoudelijke bouwstenen voor kansrijke maatregelen in het regionaal watersysteem bij een veranderend klimaat (o.a. visie op voorraadbeheer van grondwater) en 3) ervaring opdoen in concrete uitvoeringspilots. Deze klimaatagenda is een bouwsteen voor het nieuwe WBP (2022 – 2027), voor onze inzet in het kader van het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie en voor onze inzet in de 2e tranche maatregelen van het Deltaprogramma Zoetwater (vanaf 2022).

Focuspunten 2020

- Afronden stresstesten met gemeenten en opleveren gezamenlijke klimaat-effectatlas.
- Uitwerken van een visie op voorraadbeheer van grondwater.
- Ontwikkelen van een (gezamenlijke) klimaatagenda.
- Aan de slag en ervaring opdoen in klimaatpilots Klimaat Klaar, Landgoederenzone, Arnhem Klimaatbestendig en Zutphen een prettig Klimaat (onderdeel van ons Interregproject Waterrobuuste steden).

2.3.3 Watersysteem Schoon

Verbeteringen in het watersysteem die we zelf in de hand hebben, worden op korte termijn verkend en doorgevoerd. Dat betreft optimalisatiemogelijkheden op RWZI's en het in gang zetten van kwaliteitsbaggeren. Daarnaast zetten we in op versterkte samenwerking met andere partijen, met voor de nutriëntenproblematiek als belangrijkste samenwerkingspartners de landbouwsector en Duitsland. Door die samenwerking is er niet alleen uitzicht op schoon water, maar ook op een hogere klimaatrobustheid.

Focuspunten 2020

- Aanpak RWZI Winterswijk uitwerken en starten met scenario studies voor overige RWZI's (Ruurlo, Lichtenvoorde, Aalten).
- Dialoog met landbouwpartners over handelingsperspectieven voortzetten.
- Kwaliteitsbaggeropgave concretiseren.

2.3.4 Stedelijk Water

Ook in het stedelijk gebied hebben wij onze primaire watertaken, zoals schoon en voldoende water. Vanuit de Koers Stedelijk Water (focus en ambitie) zal de aanpak van de stedelijke wateropgaven programmatisch worden doorgezet in de uitvoering (focus en sturing op programmering/uitvoering). Daarbij zullen we als waterschap samen optrekken met gemeenten in het behalen van onze gezamenlijke doelen en op onderdelen een leidende/sturende positie aannemen.

Focuspunten 2020

- Aanpak waterkwaliteitsknelpunten.
- Afronding stimuleringsregeling stedelijk gebied.

2.3.5 Ruimtelijke omgeving

Voor het realiseren van het voorkomen van wateroverlast, droogte en onze ambities op het vlak van de waterkwaliteit is het niet meer genoeg om alleen in ons eigen systeem actief te zijn. Meer en meer zullen we de aanpassingen in de ruimtelijke omgeving moeten benutten om onze opgaven te realiseren. Belangrijk is dat 'water' vanaf de ontwikkeling van een ruimtelijk plan goed aan de orde komt en integraal wordt benaderd. Zodat wateropgaven als klimaatadaptatie, waterkwaliteit, waterkwantiteit, biodiversiteit en beleving zoveel mogelijk en zo vroeg mogelijk in ruimtelijke ontwikkelingen worden meegenomen. Deze manier van werken passen wij al toe maar door de toenemende complexiteit en vragen vanuit de Omgevingswet en het omgevingsgericht werken zullen wij deze manier van werken meer moeten toepassen. Door samenwerking met andere overheden en belanghebbenden en doelen te combineren ontstaat er maatschappelijke meerwaarde voor de regio. Ook zijn wij ons ervan bewust dat wij met de inrichting, beheer en onderhoud van de watersystemen, invloed hebben op de ruimtelijke kwaliteit en waterbeleving in stedelijk- en landelijk gebied. Bij het uitvoeren van onze taken hebben we dan ook intensief contact met belanghebbenden waarbij we ook de kansen voor participatie opzoeken en benutten.

Focuspunten 2020

- Om dit te bereiken wordt het steeds belangrijker om zo vroeg mogelijk met belanghebbenden om tafel te zitten om hoe onze opgaven integraal meegenomen kunnen worden bij het opstellen van (omgevings)visies door betrokken overheden. Denk hierbij ook aan het gebiedsgericht onderzoek, zoals de stresstesten, adviseren of het beïnvloeden van ruimtelijke ontwikkeling, zoals de transitie van de landbouw. Hiermee kunnen we ontwikkelingen in de omgeving aan laten sluiten op de water- en klimaatopgaven in ons gebied.

2.3.6 Prestatie-indicatoren programma Watersystemen

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2020	Stand per 31-12-2022
een doeltreffend en doelmatig waterbeheer gericht op optimaal functiegebruik	omvang beheergebied waarvoor de geplande GGOR-maatregelen zijn uitgevoerd	10.496	51.095
	voortgang klimaatadaptatiemaatregelen waarvoor het waterschap aan de lat staat	573	pm
	% gebied dat voldoet aan regionale normen wateroverlast ('systeem op orde')	35	pm
realisatie GGOR in natuurgebieden	ha's uitvoering hydrologische herstelprojecten waterschap in N2000 gebieden (voorzover door de provincie obstakelvrij gemaakt)	4.962	13.595
een goede ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater	aantal waterlichamen dat voldoet aan het GEP (waarden/doelen voor de drie biologische groepen)	19	24
	aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor stikstof en fosfaat (BOS).	28	28
	km's waterlichaam / watergang waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	15,5	35
	aantal aangelegde vispassages of opgeheven visbarrières	5	24
	km's watergangen met functie natte EVZ waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	9,3	30
	km's watergangen met functie SED waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	11,5	17
	km's watergangen met functie HEN waar de geplande maatregelen zijn uitgevoerd	4	5
een chemischewaterkwaliteit die aansluit bij ecologie en gebruik	aantal waterlichamen dat voldoet aan de normen voor prioritair stoffen	0	10
	aantal zwemwateren dat voldoet aan de Europese kwaliteitsklasse 'aanvaardbaar'	18	18

2.3.7 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

bedragen in € 1.000

PPN 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-1	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	9.146	8.910	9.143	9.208	9.374	9.682
Personeelslasten	14.842	15.578	16.900	17.418	17.979	18.557
Overige lasten	14.578	15.295	16.481	16.593	16.871	17.208
Totaal lasten	38.566	39.783	42.524	43.219	44.224	45.447
Kapitaalsbaten	47	48	41	38	36	35
Overige baten	131	131	133	135	138	141
Totaal baten	178	179	174	173	174	176
Saldo programma (PPN 2020-2023)	38.388	39.604	42.350	43.046	44.050	45.271

Mutaties MJR en BURAP 2019-2

Kapitaalslasten	0	0	-63	28	100	187
Personeelslasten	0	-66	81	84	87	90
Overige lasten	0	-155	43	-84	-99	-112
Kapitaalsbaten	0	0	-1	-4	-6	-8
Overige baten	0	0	0	0	0	0
Netto lasten	0	-221	62	32	94	173

MJR 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	9.146	8.910	9.080	9.236	9.474	9.869
Personeelslasten	14.842	15.512	16.981	17.502	18.066	18.647
Overige lasten	14.578	15.140	16.524	16.509	16.772	17.096
Totaal lasten	38.566	39.562	42.585	43.247	44.312	45.612
Kapitaalsbaten	47	48	40	34	30	27
Overige baten	131	131	133	135	138	141
Totaal baten	178	179	173	169	168	168
Saldo programma (MJR 2020-2023)	38.388	39.383	42.412	43.078	44.144	45.444

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
1. Systeem op orde	3.200	3.200	3.200	3.500	3.500	3.800
2. Systeem Klimaatrobuust	4.009	4.756	5.461	6.250	5.550	4.650
3. Systeem Schoon	4.700	5.000	5.400	5.300	5.500	4.650
4. Stedelijk Water	850	250	250	400	700	750
5. Bedrijfsvoering	1.491	1.044	1.057	750	750	750
Saldo programma bruto	14.250	14.250	15.368	16.200	16.000	14.600
Cofinanciering	-6.450	-6.450	-7.000	-7.500	-7.000	-5.800
Totaal programma netto	7.800	7.800	8.368	8.700	9.000	8.800

Toelichting investeringen;

- Binnen het thema Systeem op orde wordt in 2020 een aantal grote stuwen in de Schipbeek en de Boven Slinge gerenoveerd, asbestdaken gesaneerd en baggerwerk uitgevoerd. Tevens wordt jaarlijks € 0,8 mln. voor tractie en € 0,2 mln. voor bedrijfswagens geïnvesteerd.
- Binnen het thema Systeem Klimaatrobuust wordt in 2020 de pilot Landgoederenzone Baakse Beek uitgewerkt met o.a. concrete uitvoering bij Landgoed de Wildenborch en Landgoed 't Medler. Ook wordt gestart met het beekherstel van de Heksenlaak en de optimalisatie van het Markelose Broek.
- Binnen het thema Systeem Schoon worden in 2020 gestart met Stapsteen Drempt, vispassage gemaal Kandia en beekherstel Buurserbeek, traject Lankheet. Tevens worden projecten voorbereid, waaronder de Berkel traject Lochem-Almen en Borculo-Lochem en de Beurzerbeek.
- Binnen het thema Stedelijk Water worden lokale waterkwaliteitsknelpunten aangepakt, aanpak blauwalg Gracht Groenlo nader uitgewerkt en de stimuleringsregeling stedelijk afgerond.

2.3.8 Risico's Watersystemen

Binnen het programma worden mogelijke risico's steeds actief gemonitord, opkomende risico's worden tijdig onderkend. Waar mogelijk (dit is afhankelijk van het type risico) worden risico's gemitigeerd met passende maatregelen. In onderstaande tabel staat een overzicht van de belangrijkste risico's van dit moment. In paragraaf 4.4 zijn de risico's van de verschillende programma's samengevat in één overzicht.

Risico	Mogelijk gevolg	Handelingsperspectief
Ambitieuze agenda in combinatie met beperkte capaciteit.	Minder tempo dan gewenst in onze activiteiten en in het bereiken van onze doelen.	Prioriteiten stellen, vacatures tijdig invullen.
Nieuwe verontreinigingen in afvalwater.	Mogelijk nieuwe normen waaraan moet worden voldaan, of nieuwe eisen aan zuiveringen.	Momenteel nog geen concrete maatregelen, problematiek volgen in samenwerking met andere waterschappen.
Uitstel of afstel projecten ten gevolge van PAS uitspraak.	Projecten vertragen of krijgen zelfs helemaal geen vergunning meer. Mogelijk wordt subsidie misgelopen. Financieel – en reputatierisico.	Impact van PAS-uitspraak per project wordt in kaart gebracht. Eventuele maatregelen per project vaststellen.

2.4 Programma Afvalwaterketen

De afvalwaterketen is de laatste jaren sterk in beweging. Het accent ligt, naast het zorgen voor een goed zuiveringsproces, steeds meer op het winnen van energie en grondstoffen.

Ook het in de hand houden van lasten en de verduurzaming van de keten door inzet op samenwerking in de hele afvalwaterketen, is inmiddels goed op gang gekomen. Het waterschap stelt zich in deze ontwikkelingen proactief op, neemt waar mogelijk initiatieven en is voor zowel het bedrijfsleven als de medeoverheden een gedegen gesprekspartner als het gaat om de verdere ontwikkeling van de waterketen.

Het waterbeheerplan stelt voor de periode 2016-2021 de volgende doelen:

- Een effectieve en efficiënte behandeling van afvalwater voor een bijdrage aan een goede volksgezondheid en een schoon watersysteem.
- Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeentenen andere partijen.
- Het leveren van een bijdrage aan een meer circulaire economie door te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater samen met bedrijven en andere partners.

Huishoudens en bedrijven in het beheergebied van Waterschap Rijn en IJssel voeren hun afvalwater aan via gemeentelijke rioolstelsels (inzameling) op de 127 rioolgemalen en 13 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Voor het transport van het afvalwater heeft het waterschap ca. 435 km transportleiding in beheer. Het zuiveren van afvalwater produceert zuiveringsslib; vier RWZI's ontwateren dit slib.

Doelstellingen meerjarenperiode

Focus programma Water Afvalwaterketen in 2020-2023:

In de ontwikkeling van het programma Afvalwaterketen wordt de focus gelegd op zes onderwerpen. Deze onderwerpen zijn ondergebracht in deelprogramma's.

- Dagelijks bedrijven van 13 RWZI's, toeleverende rioolgemalen, persleidingen en slibontwateringen
- Renovatie en vervanging van RWZI's, rioolgemalen, persleidingen en slibontwateringen.
- Impact schoon water op de afvalwaterketen
- Slibstrategie
- Energieneutraliteit
- Circulaire economie: grondstoffen
- Digitalisering/Informatiemanagement

De visie op de Afvalwaterketen beschrijft de trends die op de afvalwaterketen afkomen en welke ontwikkelingen er de komende jaren zijn die de inrichting van de afvalwaterketen kunnen beïnvloeden. Deze analyse in scenario's en de potentiële impact geeft een algeheel toekomstbeeld op de lange termijn van de afvalwaterketen. Dit toekomstbeeld biedt context en kader bij het maken van afwegingen voor toekomstige investeringen.

2.4.1 Zuiveren afvalwater voor schoon en gezond watersysteem

Doelstellingen Begroting 2020

De zuivering van afvalwater draagt bij aan een goede volksgezondheid en een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. Er is op dit punt al veel bereikt, maar het waterschap wil de waterkwaliteit verder verbeteren. We proberen de risico's voor oppervlaktewaterkwaliteit en volksgezondheid verder te verminderen.

Maatregelen

- *Voldoen aan lozingseisen (nalevingspercentage en gebiedsrendementen)*
De mate waarin RWZI's voldoen aan lozingseisen is uitgedrukt in het nalevingspercentage. In dit nalevingspercentage zijn het voldoen aan de eisen voor stikstof, fosfaat, BZV, CZV en onopgeloste bestanddelen verwerkt. De bedrijfsvoering is hierop ingericht, waarbij slechts 1,5% marge wordt getolereerd. Daarmee wordt minimaal 98,5% voldaan. Het verwijderingsrendement voor stikstof is over het gehele gebied minimaal 85% en voor fosfaat 75%.
- *Dagelijks bedrijven van de zuiveringen (inclusief toeleverende rioolgemalen en persleidingen)*
Het werk op de zuiveringen is bedrijfsmatig ingericht. De beweging van de afgelopen en komende jaren richt zich op het verder professionaliseren en flexibiliseren daarvan. Dit gebeurt door gerichte sturing op de zuiveringsprestaties en beschikbare middelen. Belangrijk ingrediënt voor de professionele bedrijfsvoering is de nieuwe procesinrichting (in 2019 gecertificeerd), met focus op de te behalen prestaties en doelen, risicobeheersing en stakeholders. Ook is er een verdergaande beweging naar sturing op energiedoelstellingen, biogas- en grondstoffenproductie.
- *Renovatie en vervanging*
Vervangingsinvesteringen hebben tot doel om de zuiveringstechnische werken in goede conditie te houden en daarmee de gewenste operationele doelstellingen op korte en lange termijn te kunnen behalen. In 2020 werken we concreet aan de volgende onderwerpen:
  - Vervanging slibontwatering RWZI Olburgen
  - RWZI Holten
  - Transportriool Rijngemaal/Velp en Put 6
  - Procesautomatisering op RWZI's en rioolgemalen
  - Renovaties elektrische installaties en andere elementen (i.c.m. uitrol procesautomatisering)
  - Vervanging persleidingen
- *Impact 'Schoonwater' op Afvalwaterketen*
Om de doelstellingen van de KaderRichtlijn Water te behalen in 2027 zijn aanpassingen (investeringen) aan lozingen van 4 RWZI's nodig (Winterswijk, Ruurlo, Lichtenvoorde en Aalten). In 2020 worden scenario's voor deze RWZI's uitgewerkt. De voorbereiding van de aanpassingen van één RWZI is nu voorzien.
De afgelopen jaren is de aandacht voor zogenaamde 'nieuwe probleemstoffen' toegenomen. Het gaat hierbij om hormoonverstorende stoffen, medicijnresten en andere microverontreinigingen. Hoewel directe formele regelgeving ons nog niet dwingt tot maatregelen, bereiden we ons wel voor. Het ligt daarbij voor de hand om deze ontwikkelingen bij de scenariostudies voor onze RWZI's te betrekken.
Verder blijven we actief deelnemen in landelijke werkgroepen om zo het (landelijk) beleid te

beïnvloeden maar ook om een eigen aanpak uit te kunnen zetten. Vertrekpunt is om in eerste instantie de focus te leggen op maatregelen aan de bron. Kosten-intensieve maatregelen op RWZI's worden pas overwogen als andere maatregelen niet voldoende bijdragen aan de oplossing van dit probleem of beduidend goedkoper zijn. Komende jaren wordt duidelijker wat de opgave is om invulling te geven aan de strategie 'schoon water' en daarnaast de risico's van nieuwe stoffen in het watersysteem te beperken en wat het perspectief is van de bronmaatregelen.

- *Indirecte lozingen*

De impact van indirecte lozingen op de (doelmatige) werking van de RWZI's is lastig in te schatten en te beteugelen. Bij de regulering van de indirecte lozingen zijn wij afhankelijk van gemeenten/provincie als primair bevoegd gezag. De afspraken over de rolverdeling die in het verleden zijn gemaakt zullen worden geactualiseerd door met de gemeenten in gesprek te gaan en te informeren over ons belang.

- *Aandacht voor heffingen/discrepancie*

Het taakveld heffingen wordt verder geprofessionaliseerd, ten behoeve van het opsporen van lozingen die onvoldoende of niet worden aangeslagen voor belastingheffing. Hiermee ontstaat er ook ruimte voor onderzoek naar discrepantie waarvan het doel ook is om de heffingen rechtmatig te kunnen opleggen ('de vervuiler betaalt').

- *Slibstrategie*

Onderdeel van het huidige contract voor afvoer en verwerking van zuiveringsslib is partnering met de afnemer. Daarin zoeken we constant naar verbeteringen voor beide partijen op het gebied van bedrijfsvoering, kosten en duurzaamheid.

Verder werken we de inzichten uit die de pilot Themista® Ephyra® heeft opgeleverd. Impact op slibreductie, gasproductie en efficiënte slibverwerking horen daarbij.

De samenwerking op InnoFase op het gebied van energie (warmte en elektriciteit, smart grid) is een belangrijke kans voor het waterschap die een nadere uitwerking en concretisering krijgt. In het regeerakkoord van het kabinet is opgenomen dat de vrijstelling van afvalstoffenheffing voor zuiveringsslib komt te vervallen. De verwachting is dat deze maatregel vanaf 2021 ingevoerd wordt, wat een kostenverhoging zal geven.

- *Informatiemanagement van de Afvalwaterketen*

Vanuit de I-strategie worden pilots en projecten geïnitieerd en uitgewerkt met betrekking tot de afvalwaterketen. Specifieke aandacht krijgt het grip krijgen op de aanvoer van afvalwater (kwantiteit en kwaliteit) en infrastructuur (gegevens, documenten etc.).

2.4.2 Samenwerking

De afvalwaterbehandeling is nauw verweven met het rioolbeheer van gemeenten. We werken daarom samen met gemeenten aan een effectief en efficiënt afvalwaterbeheer. Ook willen we de kwetsbaarheid van het systeem verminderen en de kwaliteit verbeteren. Daarnaast kijken we samen met bedrijven en kennisinstellingen naar mogelijkheden om de zuivering van afvalwater goedkoper en duurzamer te maken.

Doelstellingen Begroting 2020

Een effectieve en efficiënte (afval)waterketen door partnerschappen met gemeenten en andere partijen.

Maatregelen

Samenwerken in de afvalwaterketen

De afgelopen periode is vanuit het Bestuursakkoord Water gewerkt aan de ambitie om de doelmatigheid in de afvalwaterketen te vergroten. Dat leidt tot lastenvermindering voor waterschappen en gemeenten. In de praktijk blijkt dat de doelmatigheid van de afvalwaterketen sterk wordt beïnvloed door o.a. weersextremen en demografische ontwikkelingen. Om op deze ontwikkelingen te kunnen anticiperen, stellen we samen met gemeenten afvalwaterplannen op. Daarin wordt een visie opgenomen over hoe de toekomstige keten er voor een bepaalde zuiveringskring uit zal zien. In de samenwerking met gemeenten zien we een verbreding en integrale aanpak van onderwerpen. Deze worden vanuit de verschillende programma's gevoed.

Samen met de afvalwaterketenpartners werken we aan een effectieve en efficiënte afvalwaterketen met als uitgangspunt de afspraken uit het Bestuursakkoord Water (BAW). We voeren samen met de partners studies (o.a. OAS) uit, kijken naar foutieve aansluitingen en voeren het gesprek over indirecte lozingen en sanitatie in het buitengebied, sluiten (afval)waterakkoorden af en werken samen in (afval)water teams. In de benadering van de partners werken we steeds meer in de geest van de Omgevingswet.

Er zijn diverse afspraken met bedrijven die afval- en/of restwater leveren en in toenemende mate groeit het aantal samenwerkingen waarin die grondstoffen, energie, water of biogas worden geleverd aan bedrijven. Deze dynamiek vraagt in 2020 een versteviging van het account- en/of contractmanagement. Ook de manier waarop wij met vragen van derden over het gebruik van energie en warmte omgaan moet het komende jaar verder gestroomlijnd worden.

De verbinding met partners (zoals kennisinstellingen, scholen en bedrijven) om kennis te vergroten en te delen blijft belangrijk. We focussen ons op regionale kansen en nemen plaats in belangrijke nationale netwerken.

Omgevingsgericht werken

Ook rondom de thema's klimaatadaptatie en mitigatie is een nauwe samenwerking met onze stakeholders noodzakelijk, zoals ten aanzien van de stresstesten. Deze samenwerking heeft een focus in de stedelijke omgeving: welk effect heeft klimaatverandering op de keten en wat kunnen we in die samenwerking bijdragen aan de energieopgave. Daarnaast kan in een meer bedrijfsmatige samenwerking met gemeenten gezocht worden naar kansen voor circulariteit.

Deze thema's zijn zeer complex en zullen van buiten naar binnen moeten worden aangevlogen om de doelen van het waterschap te realiseren en maatschappelijke meerwaarde te creëren voor deze regio. Dit vraagt om een manier van werken die past in de omgevingswet en het omgevingsgericht werken. Juist door die samenwerking met andere partijen op te zoeken en doelen te combineren ontstaat meerwaarde. Om dit te bereiken is het van belang om vroeg met stakeholders aan tafel te zitten. Denk hierbij aan gezamenlijke onderzoekstrajecten rondom circulariteit (samenwerking met bedrijven om synergievoordelen te benutten), water op maat en schoon water (o.a. onderzoek naar bijdrage aan de watervraag van de omgeving, stresstesten en indirecte lozingen).

2.4.3 Energieneutraal en circulaire economie

Het bestaande systeem van grondstoffen winnen, produceren, consumeren en afdanken - de lineaire economie - is eindig en niet duurzaam. Het waterschap wil bijdragen aan een circulaire economie, waarin afgedankte materialen en producten als grondstoffen in de kringloop blijven. De rioolwater-zuiveringsinstallaties (RWZI's) kunnen een grote rol spelen in de overgang naar een circulaire economie. Denken in kringlopen moet gemeengoed worden.

Doelstellingen Begroting 2020

Het leveren van een bijdrage aan een circulaire economie door samen met bedrijven en andere partners te werken aan het terugwinnen van energie en grondstoffen uit afvalwater.

Maatregelen

Energie

De energietransitie zoals beschreven in hoofdstuk 2.2 heeft grote impact op de afvalwaterketen en levert een substantiële bijdrage aan de doelstellingen van de afvalwaterketen. Energie besparen en opwekken zijn vast onderdeel geworden in de bedrijfsvoering op de zuiveringen. Met betrekking tot windenergie worden verdere voorbereidingen getroffen voor de realisatie van twee windmolens op de zuivering in Duiven/Innofase en één windmolen nabij de zuivering in Zutphen. In 2020 wordt de aanbesteding voor de aankoop en bouw van de windmolens gestart en worden windenergie BV's opgericht die de exploitatie van de windmolens gaan verzorgen. We blijven we in gesprek met de omgeving om eventuele hinder en overlast zoveel mogelijk kunnen beperken. Daarnaast worden zonnepanelen geïnstalleerd en optimalisaties van biogasproductie onderzocht.

Grondstoffen

In 2019 is de extractie van Kaumera in Zutphen een feit. In 2020 ligt het accent op het efficiënt bedrijven van de Kaumerafabriek en de afzet van Kaumera. We nemen actief deel aan netwerken en besteden nadrukkelijk tijd, geld en aandacht aan innovaties in binnen- en buitenland.

2.4.4 Prestatie-indicatoren programma Afvalwaterketen

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2020	Stand per 31-12-2022
zuiveren afvalwater voor een schoon en gezond watersysteem	mate waarin de rwzi's voldoen aan de eisen in de maatwerkvoorschriften (%)	98,5	98,5
	gemiddeld % fosfaatverwijdering rwzi's (gebiedsbreed)	75	75
	gemiddeld % stikstofverwijdering rwzi's (gebiedsbreed)	85	85
een effectieve en efficiënte (afval)waterketen	mate waarin doel uit BAW is bereikt (minder- meerkosten, in %)	100	100
	aantal zuiveringskringen dat gezamenlijk waterketenplan/afvalwaterplan heeft	6,5	13
benutten afvalwater t.b.v. een circulaire economie	aantal uitgevoerde studies t.a.v. winning grondstoffen en innovaties voor benutten afvalwater t.b.v. een circulaire economie ²⁾	-	-

1) Voortgang van de inhoudelijke ontwikkeling wordt in paragraaf 3.4.3 Energieneutraal en circulaire economie toegelicht.

De prestatie-indicatoren met betrekking tot het deelprogramma energie;

Doelstelling	Indicator	Stand per 31-12-2020	Stand per 31-12-2022
40% eigen energieopwekking	% duurzame energie	19	40
30% verbeteren energie-efficiëntie t.o.v. 2005	% energie efficiënter	14	30

2.4.5 Lastenraming

Exploitatie:

Onderstaande tabel geeft de totale exploitatielasten van het programma weer.

bedragen in € 1.000

PPN 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-1	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	14.986	15.011	15.579	15.583	15.882	16.107
Personeelslasten	8.941	9.210	9.946	10.271	10.621	10.981
Overige lasten	26.867	27.554	28.591	29.144	29.831	30.517
Totaal lasten	50.794	51.775	54.116	54.998	56.334	57.605
Kapitaalsbaten *)	541	541	222	205	96	89
Overige baten	495	495	484	488	493	503
Totaal baten	1.036	1.036	706	693	589	592
Saldo programma (PPN 2020-2023)	49.758	50.739	53.410	54.305	55.745	57.013

Mutaties MJR en BURAP 2019-2

Kapitaalslasten	0	0	94	148	174	172
Personeelslasten	0	501	2	-11	-23	-35
Overige lasten	0	807	52	47	38	3
Kapitaalsbaten	0	0	-1	-3	-5	-6
Overige baten	0	350	0	0	0	0
Netto lasten	0	958	149	187	194	146

MJR 2020-2023	BB 2019	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Kapitaalslasten	14.986	15.011	15.673	15.731	16.056	16.279
Personeelslasten	8.941	9.711	9.948	10.260	10.598	10.946
Overige lasten	26.867	28.361	28.643	29.191	29.869	30.520
Totaal lasten	50.794	53.083	54.264	55.182	56.523	57.745
Kapitaalsbaten	541	541	221	202	91	83
Overige baten	495	845	484	488	493	503
Totaal baten	1.036	1.386	705	690	584	586
Saldo programma (MJR 2020-2023)	49.758	51.697	53.559	54.492	55.939	57.159

*) De dividend Waterstromen wordt afzonderlijk in beeld gebracht. Dit is een technische correctie van de kapitaalsbaten en de saldo lasten t.o.v. de PPN.

Investerings:

In de onderstaande tabel is het geraamde bruto/netto investeringsbedrag per clustering weergegeven. Tevens wordt een doorkijk gegeven voor de meerjarenraming.

Tabel geraamde investeringen programma Afvalwaterketen

bedragen in € 1.000

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
1. Renovatie en vervanging	12.571	13.651	8.469	7.054	5.045	5.026
2. Schoon water	0	0	1.000	1.000	5.000	5.000
3. Slibstrategie	0	0	0	3.000	3.000	1.000
4. Energie	1.302	1.128	1.500	1.287	10	0
5. Grondstoffen	1.541	3.843	6	100	100	1.000
6. Digitalisering/Informatiemanagement	0	0	300	300	300	300
7. Bedrijfsvoering	1.714	1.271	1.020	682	679	674
Saldo programma bruto	17.128	19.893	12.295	13.423	14.134	13.000
Cofinanciering	-3.526	-5.245	-136	0	0	0
Investeringsvolume netto	13.602	14.648	12.159	13.423	14.134	13.000

De totale investeringsraming over de periode 2020-2023 is € 52,7 mln. Daarvan is € 25,6 mln. voor renovatie en vervanging. In projecten die terugverdieneffecten hebben, wordt € 15,1 mln. geïnvesteerd.

Toelichting investeringen;

- Het programma Afvalwaterketen omvat in 2020 een investeringsvolume van netto € 12,2 mln. en dat is in lijn met de PPN.
- In het investeringsvolume zijn, behoudens reguliere projectrisico's geen bijzondere risico's en onzekerheden. Aandachtspunten zijn:
  - In het investeringsprogramma staan enkele onderwerpen die bij grove benadering een positieve business cases laten zien. Feitelijke keuze of deze investeringen gedaan worden, hangt af van uitgewerkte businesscase, waarbij ook andere aspecten (bv duurzaamheid) worden meegewogen.
  - Investerings in schoon water worden gedaan op basis van heldere doelstellingen voortkomend uit de aanpak KRW. In de programmering is ervan uitgegaan dat deze doelen zijn vertaald naar concrete eisen waaraan aangepaste installaties moeten voldoen.

2.4.6 Risico's Afvalwaterketen

Van een aantal ontwikkelingen die wij voorzien, is in dit stadium nog niet goed de impact op ons kostenniveau te berekenen. Daarom is het nodig deze goed te monitoren zodat wij tijdig kunnen anticiperen in het geval er mogelijk meerkosten ontstaan. Voor het programma afvalwaterketen gaat het om de volgende onzekerheden:

- De impact van de strategie Schoon Water betekent mogelijk een uitbreiding van zuiverings-trappen en daarmee samenhangende investering op onze RWZI's.
- Het omzetten van onze doelstelling van energieneutraliteit naar een CO2-ambitie, vanwege landelijk beleid, leidt mogelijk tot een grotere benodigde inspanning.
- Het opheffen van de vrijstelling van de heffing op zuiveringsslib uit RWZI's leidt mogelijk tot extra kosten.
- Uitwerking I-Strategie binnen het programma afvalwaterketen; hiervoor is nog geen investering opgenomen.

Binnen het programma worden mogelijke risico's steeds actief gemonitord, opkomende risico's worden tijdig onderkend. Waar mogelijk (dit is afhankelijk van het type risico) worden risico's gemitigeerd met passende maatregelen. In onderstaande tabel staat een overzicht van de belangrijkste risico's van dit moment.

In paragraaf 4.4 zijn de risico's van de verschillende programma's samengevat in één overzicht.

Risico	Mogelijk gevolg	Handelingsperspectief
Kaamera: financiële onzekerheid project en afzet.	Onzekerheid over mate van btw-verrekening kan leiden tot hogere investeringskosten. Geen ruimte voor onvoorziene kosten in beschikbare budget. Product is nieuw in de markt: indien verkoop tegenvalt staat business case onder druk.	Overleg met belastingdienst over aanvullende vragen. Project vordert gestaag (opstart oktober 2019) waardoor kostenplaatje steeds zekerder wordt. Vermarkten van product zal kunnen versnellen zodra productie is gestart.
Haalbaarheid doelen energieneutraliteit.	Maatschappelijke weerstand tegen windmolens kan invloed hebben op verkrijgen van vergunning en snelheid van realisatie. Moeizame economische business case van duurzame energie kan leiden tot niet geheel of niet tijdig bereiken van gestelde doelen.	Vergunningverlening m.b.t. windmolens in Zutphen en Duiven wordt binnenkort afgerond; daarmee wordt zekerheid gekregen. WRJ blijft alert op kansen m.b.t. energieneutraliteit, de wereld is op dit gebied in beweging.
Afvalstoffenheffing na 2020: toename kosten slibafvoer.	Door nieuw vastgestelde afvalstoffenheffing door Rijksoverheid kunnen kosten sterk stijgen (ingeschat op € 450K).	Uitstel voor 2020 is gerealiseerd. Alert zijn op kansen om af te voeren volume te verkleinen.

2.5 Bedrijfsvoering

Omgevingswet

Doelstellingen meerjaren periode

De Omgevingswet is, met het oog op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, gericht op het in onderlinge samenhang:

- a. bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, en;
- b. doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Hiervoor zijn vier verbeterdoelen benoemd:

1. Vergroten van inzichtelijkheid, voorspelbaarheid en gebruiksgemak van het omgevingsrecht;
2. Bewerkstelligen van samenhangende benadering van fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving;
3. Vergroten van bestuurlijke afwegingsruimte door actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken voor bereiken van doelen voor fysieke leefomgeving;
4. Versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in fysieke leefomgeving.

Vertaald naar ons waterschap zijn hieruit de volgende twee strategische doelen in het implementatieplan 2018 geformuleerd:

1. In 2021 is het waterschap in staat te werken met de kerninstrumenten van de Omgevingswet en het digitaal stelsel.
2. De werkwijze van het waterschap in 2021 kenmerkt zich door integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie.

Deze doelen zijn nauw met elkaar verbonden. De kerninstrumenten zijn bedoeld om integraliteit, samenwerking, klantgerichtheid en participatie te ondersteunen. Voor een goede invulling van de kerninstrumenten is het noodzakelijk om anders te gaan werken. M.b.t. ons eerste doel: De werkzaamheden zijn met name erop gericht om bij de inwerkingtreding van de wet te kunnen werken met de nieuwe kerninstrumenten.

M.b.t. ons tweede doel: het werken 'in de geest van de wet' is een dynamisch groeiproces en hoeft op 1 januari 2021 niet als een huis te staan. Getuige het citaat van de Minister gaat het hier om een groeiproces over meerdere jaren. We hebben dan ook voor deze doelstelling een ontwikkelprogramma 'Meesterschap in samenwerking' opgesteld.

Doelstellingen Begroting 2020

Omgevingswet

- Samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving.
- Het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte voor de fysieke leefomgeving door een actieve en flexibele aanpak mogelijk te maken.
- Het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht.
- Het versnellen en verbeteren van besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving.

Maatregelen

Omgevingswet

- De beperkingengebieden (zones en gebieden waarvoor de regels van de waterschapsverordening gelden) worden onderdeel van de waterschapsverordening.
- Om de financiële risico's te beperken wordt het Digitaal Stelsel Omgevingswet in fasen uitgewerkt.
- Het implementatieprogramma bevat ook een tijdsplanning op het niveau van de verschillende thema's.

I-Strategie en informatiemanagement (2020)

De informatiestrategie geeft richting aan de digitale transformatie van het waterschap. Informatiemanagement wordt het sturende proces in ons waterschap om de digitale transformatie tot stand te brengen. We veranderen in een data gedreven organisatie waarbij informatie een primaire productiefactor wordt en we slim gebruik maken van externe informatiebronnen. We zijn in staat om slagvaardig kansen te benutten die digitalisering biedt voor innovatie in onze processen en diensten. Hierbij stellen we de verwachtingen en behoeften van onze doelgroepen centraal. Onze medewerkers worden in de transformatie gefaciliteerd en geïnspireerd middels het traject I-adapt.

Doelstellingen meerjaren periode

1. Informatiemanagement

Onze digitale transformatie wordt centraal aangestuurd waarbij nadrukkelijk de verbinding gemaakt wordt tussen IT en primaire processen van het waterschap. We beheersen de risico's ten aanzien van informatieveiligheid en privacybescherming.

2. Informatievoorziening

De informatievoorziening ontwikkelt zich in lijn met de vereisten vanuit de digitale overheid, de behoefte van doelgroepen en de kansen vanuit technologische ontwikkelingen.

3. I-adapt

Medewerkers beschikken over bewustzijn, kennis en vaardigheden om zich aan te passen aan veranderingen in werkprocessen als gevolg van digitalisering en informatisering. I-adapt ondersteunt hierin en inspireert tot innovatie.

Doelstellingen Begroting 2020

1. Informatiemanagement

We ontwikkelen het proces van centrale aansturing van de digitale transformatie verder door. We voldoen aan het overheidsbrede basisniveau van informatiebeveiliging.

2. Informatievoorziening

We voldoen aan wettelijke verplichtingen die ervoor zorgen dat burgers en bedrijven in staat zijn om op een veilige, betrouwbare en eenvoudige manier digitaal zaken te doen met het waterschap. In het kader van de Omgevingswet is onze regelgeving beschikbaar in het Omgevingsloket, en kunnen burgers en bedrijven vergunningaanvragen en meldingen via het Omgevingsloket indienen bij het waterschap.

We innoveren in het beschikbaar stellen van waterschapsinformatie aan medewerkers, burgers, bedrijven en netwerkpartners en waarborgen de kwaliteit van deze informatie.

We beginnen nieuwe technologie toe te passen in onze primaire processen.

3. I-adapt

We vergroten ons bewustzijn rondom digitalisering, informatieveiligheid en bescherming van persoonsgegevens.

We vergroten onze digitale vaardigheden en kennis over onze informatievoorziening.

We stimuleren en etaleren innovatie in de organisatie en bieden ruimte voor het kennismaken en experimenteren met nieuwe technologie.

Maatregelen

1. Informatiemanagement

Inrichten portfoliomanagement voor projecten die bijdragen aan de digitale transformatie.
Inrichten risicogebaseerde aanpak van informatieveiligheid.

2. Informatievoorziening

Aanpassen van processen en systemen in aansluiting op ons digitale portaal voor dienstverlening aan burgers en bedrijven, en in aansluiting op het Omgevingsloket.
Toepassen van (wettelijk verplichte) standaarden die nodig zijn voor geautomatiseerde uitwisseling en duurzame toegankelijkheid van gegevens en informatie.
Uitbreiden van onze inzet op analyse en beheer van gegevens en informatiestromen.
Beschikbaar stellen van openbare waterschapsinformatie in de vorm van open data en benutten van open data van anderen.
Vergroten van de toegankelijkheid van waterinformatie, zowel intern als extern.
Beter benutten van de kaart als middel om informatie te integreren, te analyseren en te presenteren.
Inrichten kantoorautomatisering met het oog op optimaal faciliteren van interne én externe samenwerking.

3. I-adapt

Organiseren van communicatie en training rond digitalisering.
Organiseren van activiteiten gericht op experimenteren met nieuwe technologie.

Vloerconstructie

Gestaag wordt verder gewerkt aan het oplossen van de problemen met de vloerconstructie in ons hoofdgebouw. In het najaar van 2019 wordt hierover een bouwkundig advies verwacht. Op basis hiervan wordt een plan van aanpak gemaakt, waardoor ook zicht ontstaat op de te maken kosten, waarvoor t.z.t. een voorstel wordt voorgelegd.

Huisvesting

Parallel aan de vloerconstructie loopt een traject voor het vernieuwen van ons huisvestingsconcept, gericht op een toekomstbestendig flexibel en functioneel gebruik van ons gebouw. Er wordt uiteindelijk één plan voorgelegd voor de werkzaamheden aan de vloeren en aanpassing van het ruimtegebruik.

Strategisch Organisatie- en PersoneelsPlan

Het waterschap kent forse opgaven op het gebied van hoogwaterveiligheid, klimaat, de digitale transformatie, energieneutraliteit, circulaire economie, omgevingswet en wil voldoen aan richtlijnen op het gebied van privacy, transparantie en dataveiligheid en duurzame inkoop. Dat vraagt om een uitbreiding van ons personeel tot een omvang van 395 fte in 2020. Dat wordt bereikt door een groei van 15 fte en een omzetting van flex naar vaste dienst voor 6 fte. De groei vindt plaats bij de onderdelen advies en strategie (2); zuiveringsbeheer (2,5); vergunningverlening en handhaving (4); onderhoud (1); projecten (1); technische ondersteuning (1) en bedrijfsvoering (4). Er zijn meer uitdagingen dan het beschikken over voldoende capaciteit. Nieuwe vaardigheden zijn nodig, de leeftijdsopbouw is niet zo gunstig voor de toekomst en op onderdelen verandert de aard van ons werk. In 2019 is een aanzet gegeven voor een Strategisch Organisatie- en PersoneelsPlan dat komend jaar nog verder uitgewerkt en ingevoerd zal worden. We willen blijvend kunnen inspelen op veranderingen en onze organisatie daarop aanpassen.

Weet van water

Sinds de Watervisie en in navolging daarvan de veranderopgave is het waterschap merkbaar en voelbaar anders gaan werken. Het belang van samenwerken, zowel intern als extern is toegenomen en daarmee neemt de complexiteit toe, ook in de communicatie.

Deze ontwikkelingen zijn aanleiding om Weet van water in het leven te roepen, een nieuwe corporate communicatie strategie voor ons waterschap. Weet van water sluit aan bij de visie op communicatie en is daarmee geen nieuw verhaal maar vormt een concrete vertaling van deze visie.

Faciliteren van dialoog

Met Weet van water willen we een duidelijke kapstok bieden voor dialoog, zowel online als offline. Weet van water helpt om de veelheid aan onderwerpen en thema's aan elkaar te verbinden. Het staat niet op zichzelf maar gaat verschillende lopende thema's en onderwerpen omarmen en waar nodig samenbrengen. Dat zorgt voor een groter waterbewustzijn, bij onze collega's, partners en inwoners.

Maatwerk voor verbinding

De invulling en opbouw van de campagne ontstaat gaandeweg. We kennen onze eigen agenda en bedoeling en hebben daarmee een vertrekpunt, maar het belang van gezamenlijke communicatie staat centraal. Dat betekent dat we als waterschap samen met onze partners invulling geven aan de campagne. Lokaal maatwerk. Met een duidelijke kapstok. Vanuit het motief de dialoog over water aan te gaan en verbinding te zoeken.

Ambassadeurs

Onze eigen collega's en bestuurders zijn al de ambassadeurs van het waterschap. Maar het is nog sterker als juist anderen in ons netwerk ons verhaal bekrachtigen of versterken. Met Weet van water willen we als waterschap ons netwerk proactief een podium bieden.

Watermuseum

Aan het Nederlands Watermuseum zal in 2020, evenals in voorgaande jaren, een financiële bijdrage worden gedaan. Deze bijdrage maakt onderdeel uit van de Begroting 2020.

Subsidies

Het waterschap stelt voor het begrotingsjaar 2020 € 25.000 beschikbaar voor subsidieverlening. Conform artikel 1.2 van de subsidieverordening is dit het subsidieplafond als bedoeld in artikel 4.22 van de wet.

Duurzaam financieel beleid

Momenteel is de uitvoering die gegeven wordt aan het Duurzaam Financieel Beleid met name gericht op het vullen van de spaarpot om de maatregelen die nodig zijn te kunnen financieren. De spaarpot is nu beperkt gevuld waardoor op korte termijn geen grote maatregelen kunnen worden doorgevoerd. Doel is wel een doorkijk te geven naar de toekomst welke maatregelen we kunnen nemen en wanneer. Hiervoor is in het bestuursakkoord ook opgenomen dat het College van D&H in 2020 met een voorstel komt over de afschrijvingstermijn van de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP, als onderdeel van het planmatig afbouwen van onze schuldpositie. Samen met onze nieuwe accountant (Eshuis accountants) wordt verkend welke maatregelen we op korte termijn kunnen nemen om de tot nu toe gevormde spaarpot in te zetten voor Duurzaam Financieel Beleid of dat we door moeten gaan met het vullen van de spaarpot om op termijn een grotere maatregel door te voeren.

Financiële onzekerheden / Risico's bedrijfsvoering

Binnen bedrijfsvoering worden mogelijke risico's steeds actief gemonitord, opkomende risico's worden tijdig onderkend. Waar mogelijk (dit is afhankelijk van het type risico) worden risico's gemitigeerd met passende maatregelen. In onderstaande tabel staat een overzicht van de belangrijkste risico's van dit moment.

In paragraaf 4.4 zijn de risico's van de verschillende programma's samengevat in één overzicht.

Risico	Mogelijk gevolg	Handelingsperspectief
Invoering omgevingswet vertraagd.	Door vertraging van interne invoeringstraject (keuze aan te schaffen regelbeheersysteem, beschikbare organisatorische capaciteit) is WRJ niet op tijd klaar voor nieuwe wetgeving. Reputatierisico.	Nauwgezet volgen van de voortgang zodat tijdig opschalen mogelijk is. Waar nodig ondersteunen van de organisatie, indien nodig met tijdelijke krachten.
Veiligheidsrisico's.	Toename in veiligheidsincidenten blijkt structureel.	Analyse van incidenten en rode draad, indien nodig bijsturen (b.v. middels maturiteitsladder).
Druk op kostenontwikkeling.	Verwachte ontwikkelingen van personeelskosten, verslechterde dekkingsgraad ABP en Wet Arbeidsmarkt in Balans zetten druk op de doelen om de schuldenlast terug te brengen en tariefstijging te beperken.	Strakke sturing op en prioriteiten stellen bij beïnvloedbare kosten.
Onveilige vloerconstructie kantoor Doetinchem	De vloer is volgens nieuwe inzichten mogelijk niet solide genoeg gebouwd. Eventuele maatregelen kunnen gepaard gaan met hoge kosten.	Bouwkundig advies: aan de hand van definitieve toetsingscriteria (door het rijk vast te stellen) wordt bepaald welke maatregelen nodig zijn.

Hoofdstuk 3

Exploitatiebegrotingen

3.1 Begroting naar programma's

bedragen in € 1.000

	Begroting 2019	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Programma Veiligheid	7.151	7.020	7.809	8.548	9.134	9.466
Programma Watersystemen	37.449	39.383	42.412	43.078	44.144	45.444
Programma Afvalwaterketen	47.596	51.697	53.559	54.492	55.939	57.159
Totaal programma's	92.196	98.100	103.780	106.118	109.217	112.069
Dekkingsmiddelen	96.039	97.154	100.982	104.847	108.800	112.827
Operationeel resultaat	3.843	-946	-2.798	-1.271	-417	758
Dividenden *)		2.031	4.300	4.300	4.300	4.300
Resultaat voor bestemmen	3.843	1.085	1.502	3.029	3.883	5.058
Toevoeging / Onttrekking aan bestemming DFB	3.843	1.085	1.502	3.029	3.883	5.058
Toevoeging / Onttrekking aan reserves **)	0	0	0	0	0	0
Totaal begroting	0	0	0	0	0	0

*) Dividenden in 2019 is het dividend van de NWB en in de daarop volgende jaren de dividenden van de NWB ad. € 4,0 mln. en Waterstromen ad. € 0,3 mln.

***) Toevoeging/onttrekking aan reserves is het saldo van de dekkingsmiddelen vermeerderd met dividenden en verminderd met de programmalasten en toevoeging aan bestemming DFB.

3.2 Begroting naar kostendragers – taken

bedragen in € 1.000

Beleidsvelden / kostendrager	Begroting 2019	BURAP 2019-2	Begroting 2020	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer
61-Planvorming	2.764	2.713	2.928	2.390	538
62-Aanleg en onderhoud waterkeringen	5.065	4.852	5.505	5.505	0
63-Inrichting en onderhoud watersystemen	19.287	18.688	20.253	20.253	0
64-Bouw en exploitatie zuiveringstechn. werken	39.277	40.316	41.605	0	41.605
65-Inrichting en onderhoud vaarwegen	0	0	0	0	0
66-Vergunningverlening en handhaving keur	1.065	1.023	1.206	1.206	0
67-Beheersen van lozingen	1.258	1.998	1.671	1.372	299
68-Heffen en invorderen	3.666	3.746	3.922	1.898	2.024
69-Bestuur en externe communicatie	3.197	3.345	3.630	1.634	1.996
60-Centrale ondersteuning	19.956	20.680	22.025	15.480	6.545
Onvoorzien	960	539	1.034	482	552
Dotatie voorz. arbeidsgerelateerde verplichtingen		500	0	0	0
Subtotaal kosten	96.496	98.400	103.779	50.220	53.559
Dekkingsmiddelen					
Dividend Waterstromen en NWB *)	4.300	300			
Totaal netto kosten	92.196	98.100	103.779	50.220	53.559
Belastingopbrengsten	98.305	99.532	103.363	48.226	55.137
Kwijtschelding	1.648	1.760	1.761	587	1.174
Oninbaar	618	618	620	207	413
Netto belastingopbrengsten	96.039	97.154	100.982	47.432	53.550
Operationeel resultaat	3.843	-946	-2.797	-2.788	-9
Dividenden **)		2.031	4.300	4.000	300
Resultaat voor bestemmen	3.843	1.085	1.503	1.212	291
Toevoeging/Onttrek. aan bestemming DFB	3.843	1.085	1.503	1.212	291
Toevoeging/Onttrek. aan reserves	0	0	0		
Resultaat na bestemmen	0	0	0	0	0

*) Het dividend van de NWB wordt vanaf BURAP 2019-1 niet meer gesaldeerd met de kapitaalsbaten. Het dividend van Waterstromen wordt m.i.v. begrotingsjaar 2020 ook niet meer gesaldeerd met de kapitaalsbaten.

**) Dividenden in 2019 is het dividend van de NWB en in de daarop volgende jaren de dividenden van de NWB ad. € 4,0 mln. en Waterstromen ad. € 0,3 mln.

3.3 Begroting naar kosten- en opbrengstsoorten

bedragen in € 1.000

Lasten	Begroting	Prognose	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2019	2020	2021	2022	2023
Rente	9.512	9.277	8.906	8.556	8.392	8.312
Afschrijving	19.375	19.227	20.900	22.050	23.340	24.280
Personeelslasten	29.732	30.801	32.913	33.823	34.807	35.820
Gebruiksgoederen	2.267	2.597	2.296	2.333	2.379	2.406
Verbruiksgoederen	1.795	1.829	1.819	1.852	1.964	1.927
Energie	4.214	4.427	4.536	4.648	4.762	4.826
Huren/pachten etc.	672	706	712	725	723	737
Verzekeringen/belastingen	874	789	755	799	700	714
Onderhoud door derden	10.451	10.065	11.108	11.189	11.417	11.714
Overige diensten en bijdragen door/aan derden	22.704	24.332	24.813	25.007	25.559	26.141
Oninbaar	618	618	620	644	668	693
Kwijtschelding	1.648	1.760	1.761	1.812	1.864	1.915
Mutatie arbeidsgerelateerde voorziening	0	500	0	0	0	0
Onvoorzien	960	539	1.034	1.073	1.113	1.154
Subtotaal	104.823	107.467	112.173	114.511	117.688	120.639

Baten	Begroting	Prognose	Begroting	Raming	Raming	Raming
	2019	2019	2020	2021	2022	2023
Dividenden	4.300	2.331	4.300	4.300	4.300	4.300
Rente hypotheke u/g	291	291	264	238	123	112
Baten salarissen sociale lasten	0	216	0	0	0	0
Geactiveerde personeelslasten	3.350	3.450	3.350	3.350	3.350	3.350
Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden	405	752	392	395	398	406
Opbrengst uit eigendommen	103	106	105	106	109	111
Bijdragen van derden	1.912	1.873	1.902	1.846	1.960	1.984
Dekkingsmiddelen, belastingen	98.305	99.532	103.363	107.304	111.333	115.435
Incidentele baten						
Subtotaal	108.666	108.551	113.676	117.539	121.573	125.698
Resultaat voor bestemmen	3.843	1.085	1.502	3.029	3.883	5.058
Toevoeging/Onttrek. aan bestemming DFB	3.843	1.085	1.502	3.029	3.883	5.058
Toevoeging/Onttrek. aan reserves						
Resultaat na bestemmen	0	0	0	0	0	0

Hoofdstuk 4

Verplichte paragrafen

4.1 Uitgangspunten en normen

Financiële uitgangspunten

De financiële uitgangspunten in de Begroting 2020 en de Meerjarenraming 2020-2023 zijn conform de uitgangspunten zoals genoemd in de Perspectievennota 2020-2023. Deze zijn:

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Rente omslagpercentage	2,51%	2,47%	2,30%	2,16%	2,07%	2,01%
Loonkostenstijging personeel	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%
Inflatie overige kosten	1,40%	1,40%	1,60%	1,80%	2,00%	2,00%

Afschrijvingstermijnen

De afschrijvingstermijnen zijn gebaseerd op de verwachte gemiddelde economische gebruiksduur. In het kader van DFB wordt het nieuwe afschrijvingsbeleid in de loop van 2020 behandeld. Tot die tijd worden de huidige afschrijvingstermijnen gehanteerd. Deze zijn hieronder aangegeven.

Immateriële vaste activa	# jaren
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma	35
Bijdrage aan activa van derden	35
Bestuursverkiezingen	4
Overige immateriële vaste activa	5
Materiële vaste activa	# jaren
Waterkeringen, incl. aankoop grond en kunstwerken	50
Watergangen, incl. aankoop grond, kunstwerken en waterbodemsaneringen	35
Persleidingen	35
Gemalen incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Baggeren watergangen en vaarwegen	diverse
Rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Kantoorgebouwen en werkplaatsen, incl. grond en bouwkundig/elektrisch en mechanisch	35
Bruggen en wegen	50
Inventaris (kantoren en werkplaatsen)	10
Tractie (auto's, boten en machines)	7
Automatisering (hard- en software)	5
Verkiezingen	4
Overige gronden (niet als infrastructuur)	Geen

Wijze van afschrijven

De investeringen worden lineair afgeschreven, gebaseerd op de te verwachten levensduur. Vanaf 2017 is gestart met afschrijven in het jaar volgend op het jaar van realisatie van de investering.

Kapitaalslasten

De netto-kapitaalslasten stijgen ten opzichte van de Begroting 2019 met € 0,9 mln. De afschrijvingslasten stijgen ten opzichte van 2019 met € 1,5 mln. als gevolg van de afschrijvingslasten op nieuwe investeringen. De rentelasten dalen met € 0,6 mln.

Dividenden

Met ingang van de Perspectievennota 2020-2023 worden de dividenden afzonderlijk getoond. Voorheen werd het gesaldeerd met de kapitaalslasten. In de Begroting 2020 is € 4,0 mln. aan dividend opgenomen van de Nederlandse Waterschapsbank en € 0,3 mln. van Waterstromen B.V.

Personeelslasten

De personeelslasten zijn berekend op basis van 395 fte inclusief 4 fte in het kader van de Participatiewet. Hierin is de formatieve groei in het kader van het Strategisch Organisatie- en PersoneelsPlan (zie paragraaf 2.5) en de verschuiving van de flexibele schil naar vaste dienst opgenomen. De groei vindt plaats bij de onderdelen advies en strategie; zuiveringsbeheer; vergunningverlening en handhaving; onderhoud; projecten; technische ondersteuning en bedrijfsvoering. Uitgangspunt is dat het begrotingsjaar 2020 met 3% geïndexeerde personeelslasten voor loon-, pensioen- en overige personeelsontwikkelingen wordt gecontinueerd.

Overige lasten

De overige lasten stijgen t.o.v. de Begroting 2019 met circa € 3,1 mln., deze lastenstijging is bij de PPN 2020-2023 ontstaan als gevolg van onze doelstellingen, de ambities en de landelijke ontwikkelingen die op ons waterschap afkomen.

Onvoorzien

Op grond van artikel 99, lid 2 van de Waterschapswet bevat de begroting mede een bedrag voor onvoorziene uitgaven. Dit zijn uitgaven waarvan de aard en omvang nog niet zijn in te schatten. Het staat het waterschap vrij de hoogte van dit bedrag te bepalen voor de begroting. De post Onvoorzien is met ingang van begrotingsjaar 2019 gekoppeld aan de verwachte belastingopbrengsten. In begrotingsjaar 2020 is hiervoor 1,0% van de heffing geraamd.

4.2 Lopende en voorgenomen investeringen

De lopende en voorgenomen investeringen zijn in de programma's opgenomen (paragrafen 2.2.5, 2.3.7 en 2.4.5).

Het beschikbaar stellen van de investeringskredieten geschiedt door het bestuur op basis van afzonderlijke investeringsvoorstellen.

4.3 Financiering

Wet Financiering decentrale overheden

Wanneer Waterschap Rijn en IJssel vreemd vermogen aantrekt, is het gebonden aan de financieringsvoorschriften die zijn vastgesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).

De Wet Fido heeft, kort gezegd, tot doel een solide financiering en de kredietwaardigheid van de decentrale overheden te bevorderen.

Om die doelstellingen te toetsen hanteert de wet twee instrumenten:

- de kasgeldlimiet om het renterisico te beperken bij financiering met kort geld (< 1 jaar);
- de renterisiconorm om het renterisico te beperken bij financiering met lang geld (> 1 jaar).

De kasgeldlimiet geeft aan tot welk bedrag lagere overheden hun activiteiten met 'kort geld' mogen financieren. Voor waterschappen is die limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet bedraagt € 25,8 mln. in 2020 oplopend tot € 27,7 mln. in het jaar 2023.

De renterisiconorm is ingevoerd om de looptijden van langlopende leningen te spreiden en daardoor de renterisico's te beperken. Het bedrag aan aflossingen en het leenbedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening mag de renterisiconorm niet overschrijden. Voor de waterschappen is deze norm bepaald op 30% van het begrotingstotaal. De renterisiconorm bedraagt € 33,7 mln. in 2020 oplopend tot € 36,2 mln. in het jaar 2023.

Treasury

Ook schrijft de Wet Fido voor dat lagere overheden een treasurystatuut moeten hebben. Het algemeen bestuur heeft in 2014 het in december 2011 vastgestelde Treasurystatuut Waterschap Rijn en IJssel aangepast. In het treasurystatuut is het beleidskader vastgelegd waarbinnen de treasuryfunctie wordt uitgeoefend. Volgens artikel 6.3 van het Treasurystatuut Waterschap Rijn en IJssel krijgt het college van dijkgraaf en heemraden de bevoegdheid leningen aan te trekken of middelen uit te zetten conform de bepalingen in de treasuryparagraaf. Het college kan conform artikel 7 van het treasurystatuut de lijndirecteur machtigen om de daadwerkelijke transacties te verrichten.

Ontwikkelingen binnen en buiten het waterschap

De interne en externe ontwikkelingen die in 2020 en de volgende jaren van belang zijn voor de bedrijfsvoering zijn beschreven in het hoofdstuk 3.5. De kasstromen voor de exploitatie en de investeringen die hieruit voortvloeien, zijn vertaald in een liquiditeitsbegroting.

Op 15 maart 2016 heeft het algemeen bestuur mandaat verleend aan het college van dijkgraaf en heemraden om de vervallen vaste geldleningen tot en met 2023 te herfinancieren met uitgestelde stortingsdatum. Deze leningen zijn afgesloten met looptijden rond de 40 jaar. Het gemiddeld rentepercentage van de afgesloten leningen bedraagt 2,0%. Hierdoor hebben we gedurende lange tijd veel zekerheid gekregen over de rentelasten tegen een lage premie.

Uitkomsten liquiditeitsbegroting

De liquiditeitsbegroting geeft de verwachte ontvangsten en uitgaven weer voor 2020. Als er geen leningen worden aangetrokken, is de financieringsbehoefte aan het einde van 2020 ca. € 52,0 mln. Om aan de kasgeldlimiet te voldoen moet minimaal € 31,0 mln. met 'lang geld' worden gefinancierd. Deze lening is in 2016 en 2017 afgesloten met uitgestelde stortingsdatum. Het resterende deel van de financieringsbehoefte (€ 21,0 mln.) wordt in eerste instantie met kasgeld gefinancierd. Indien nodig wordt het kasgeld geconsolideerd naar een langlopende lening.

Leningenportefeuille

Naast het sturen op sluitende baten en lasten hanteert een waterschap een investeringsagenda. Voor nieuwe investeringen moet geld worden geleend, als deze niet met eigen geld kunnen worden gefinancierd. Daarmee ontstaan nieuwe schulden die jaarlijks oude leningen op bezit aflossen. Doordat het jaarlijkse investeringsvolume bij ons waterschap hoger is dan de jaarlijkse afschrijving op bestaande investeringen neemt de schuldpositie ieder jaar toe.

In 2020 moet € 30,6 mln. worden afgelost op de lopende leningen. Voor de periode 2020-2023 rekenen we, conform de perspectievennota, met een renteomslag van 2,30% in 2020 aflopend naar 2,01% in 2023. Onderstaande tabel toont ter informatie de schuldpositie van het waterschap.

Ontwikkeling duurzame financiering

bedragen in € 1.000

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Investeringsvolume	29.423	31.304	31.083	31.679	32.153	30.555
Vrijval kapitaallasten	19.375	19.227	20.900	22.050	23.340	24.280
Niet kostendekkende tarieven (uit reserve)	-3.843	-1.085	-1.502	-3.029	-3.883	-5.058
Onttrekkingen aan voorzieningen	322	-178	300	300	300	300
Ontwikkeling	6.527	10.814	8.981	6.900	5.230	1.517
Totale financiering op 31 december	393.875	393.215	402.196	409.096	414.326	415.843

Ondanks dat de schuldpositie in absolute zin stijgt, is de verwachting dat de schuldquote (% schuld van de begroting) de komende jaren gaat dalen. Dit gebeurt mede door de inzet van de benodigde tariefstijging. De schuldquote daalt de komende planperiode tot 361%, dit is een daling van 37% ten opzichte van de start van de planperiode (prognose 2019).

	Begroting 2019	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Schuld in % van de begroting (schuldquote)	401%	398%	389%	381%	372%	360%

4.4 Risico's, weerstands- capaciteit, bestemmings- reserves en voorzieningen

4.4.1 Risicomanagement

Risicomanagement

WRIJ heeft in haar processen altijd aandacht gehad voor het onderkennen en beheersen van risico's. Er is een traject ingezet om de effectiviteit van risicomanagement in de organisatie te vergroten en de awareness in de organisatie verder te verhogen. Risicomanagement kent vele invalshoeken. Vanzelfsprekend denkt men aan beheersing van lopende processen (bijvoorbeeld middels "good governance", kwaliteitssystemen en certificeringen, opleiding, verbijzonderde interne controle). Daarnaast bestaan er ook minder beïnvloedbare ontwikkelingen zoals nieuwe wetgeving. Deze externe risico's zijn niet altijd te vermijden, maar men kan zich vaak wel erop voorbereiden. Bij strategische keuzes is sprake van het accepteren van een zeker risiconiveau als onderdeel van de keuze. Het verbetertraject voor risicomanagement raakt de gehele breedte van WRIJ. In onze benadering staat de balans tussen risico-beheersing en ondernemerschap centraal.

Gevoeligheidsanalyse van actuele risico's

In de bestuurlijke informatievoorziening worden naast financiële risico's ook bestuurlijke risico's en bedrijfsrisico's onderkend (politieke risico's, imagoschade, juridische aspecten, informatieveiligheid). In hoofdstuk 3 van dit document is per programma (Waterveiligheid, Watersystemen, Waterketen en Bedrijfsvoering) de top3 van actuele risico's aangegeven. In onderstaande figuur is een gevoeligheidsanalyse op deze risico's weergegeven.

Risico in lopende processen (risico actief vermijden)	Risico bij strategische keuzes (bewust nemen)	Externe risico's (voorbereid zijn)
<ul style="list-style-type: none"> • Kaamera: financiële onzekerheid project en afzet (F) • HWBP subsidie-systematiek en scope (F) • Niet op tijd klaar voor invoering omgevingswet • Veiligheidsrisico's 	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming dijkversterking dijkkring 48-1 op Nederlands en Duits beleid • Ambitieuze agenda i.c.m. beperkte capaciteit (F) • Haalbaarheid doelen energieneutraliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe verontreinigingen in afvalwater (F) • Duitsland hanteert lagere dijknorm dan Nederland • Afvalstoffenheffing na 2020: toename kosten slibafvoer (F) • Druk op kostenontwikkeling organisatie (F) (o.a. vloerconstructie i.c.m. huisvesting) • Uitstel of afstel projecten door PAS uitspraak of PFAS regelgeving
(F): Risico met o.a. significante financiële impact		

Dit actuele beeld bevat de onderwerpen waar de organisatie nu verhoogde aandacht aan geeft. Dit kunnen trajecten zijn die lang lopen en die lang niet altijd eenvoudig beïnvloedbaar zijn.

Vermijden, verzekeren, accepteren of reserve

De paragrafen hieronder gaan in op risico's met een financiële impact die behoren tot de normale taakuitoefening en mogelijk dus ieder jaar kunnen optreden en daarom op een passende manier worden opgevangen. Bij voorkeur worden risico's vermeden door operationele maatregelen (redundantie in installaties, goed beleid, procedures, opgeleid personeel, etc.). Waar vermijden niet mogelijk of te duur is wordt overwogen om een risico te verzekeren, dit is niet altijd mogelijk of gunstig. Het waterschap loopt een aantal risico's voor onverzekerde en onverzekerbare schades, zoals bijvoorbeeld overstromingen, droogte, het uitvallen van RWZI's, e.d. Dergelijke risico's zijn, indien ze materieel zijn, opgenomen in de minimaal benodigde weerstandscapaciteit. De afgelopen jaren is het systeem voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen verbeterd, is er een adequate verzekeringsportefeuille samengesteld. Ook de komende jaren zal dit verder geoptimaliseerd worden.

4.4.2 Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit voorziet in het vermogen om niet-structurele financiële tegenvallers op te vangen, zodat de waterschapstaken ongestoord voortgezet kunnen worden. De Waterschapswet stelt een analyse van de weerstandscapaciteit met ingang van 2009 verplicht.

Waterschap Rijn en IJssel herijkt jaarlijks het risicoprofiel d.m.v. een risicoanalyse. Op basis van het risicoprofiel, dat altijd een momentopname is, wordt bepaald hoeveel geld nodig is om de gevolgen van risico's te financieren. Zodra risico's werkelijkheid worden, moet er een buffer zijn om weerstand te bieden tegen financiële tegenvallers; dit is de minimaal benodigde weerstandscapaciteit.

De risicoanalyse brengt niet-structurele financiële risico's in kaart. De weerstandscapaciteit resulteert door per gebeurtenis de kans van optreden te vermenigvuldigen met de maximale financiële schade; het financiële risico is het resultaat ($\text{risico} = \text{kans} \times \text{schade}$).

Weerstandscapaciteit 2020

De minimaal benodigde weerstandscapaciteit voor de meerjarenraming 2020-2023 is bepaald op € 2,7 mln. Hieronder is deze buffer per waterschapstaak weergegeven. Tevens toont het overzicht de benodigde weerstandscapaciteit conform de PPN 2020-2023 en de Begroting 2020.

bedragen in € 1.000

	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Weerstandscapaciteit PPN 2020-2023 en Begroting 2020	1.450	1.224	2.674
Weerstandscapaciteit MJR 2020-2023	1.450	1.224	2.674
Beschikbaar weerstandscapaciteit 01-01-2020	1.450	1.224	2.674
Beschikbaar weerstandscapaciteit 31-12-2020	1.450	1.224	2.674

Gevolgen invoering van de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof)

In 2013 is de wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) aangenomen. Deze wet moet ervoor zorgen dat ons land gezonde overheidsfinanciën kent. Dat betekent dat de schulden van de totale Nederlandse overheid niet te hoog mogen worden en dat heeft ook effect op ons waterschap. Eind 2018 zijn er nieuwe afspraken gemaakt met de Unie van Waterschappen, Vereniging Nederlandse Gemeenten, provincies en het kabinet.

Het EMU tekortruimte voor deze decentrale overheden is voor de periode 2019-2022 vastgesteld op 0,4% van het Bruto Binnenlands Product. De 0,4% ruimte is nader verdeeld: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. De Unie van Waterschappen heeft deze waarde voor de waterschappen verdeeld over de waterschappen. Voor het waterschap Rijn en IJssel geldt voor 2020 een waarde van € 13,4 mln. aan EMU tekort ruimte. De waterschappen verwachten dat de 0,05% voldoende is om de noodzakelijke investeringen voor het uitvoeren van haar kerntaken te kunnen uitvoeren. Mocht dit onvoldoende blijken te zijn dan mogen decentrale overheden in gesprek gaan met het kabinet, er volgen dan vooralsnog geen sancties.

4.4.3 Bestemmingsreserves

Waterschap Rijn en IJssel kent één algemene reserve per taak en drie bestemmingsreserves (Innovatiefonds, Educatie is beleven en Duurzaam Financieel Beleid). Een deel van de algemene reserve is bestemd als minimaal benodigde weerstandscapaciteit. Het merendeel is gekwantificeerd als vrij besteedbare reserve. Ons waterschap hanteert voor de reserves de volgende uitgangspunten:

- Het rentevoordeel eigen vermogen wordt niet toegevoegd aan de reserves, maar komt ten gunste van de lopende exploitatie.
- Het waterschap is terughoudend bij het vormen van bestemmingsreserves.
- De inzet van het batig resultaat voor bestemming wordt na aanvulling van het weerstandsvermogen toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid.

Onderstaand overzicht toont het geprognosticeerde verloop van de vrij inzetbare reserves.

bedragen in € 1.000

	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Vrij inzetbare reserves per 01-01-2019	2.962	844	3.806
Verwacht resultaat 2019 voor bestemming	751	334	1.085
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	751	334	1.085
Vrij inzetbare reserves per 31-12-2019	2.962	844	3.806
Mutatie benodigde weerstandscapaciteit 2020	0	0	0
Vrij inzetbare reserves per 01-01-2020	2.962	844	3.806
Resultaat 2020 voor bestemming	1.211	291	1.502
Toevoeging/onttrekking bestemmingsreserve	1.211	291	1.502
Vrij inzetbare reserves per 31-12-2020	2.962	844	3.806
Bestemmingsreserve DFB per 31-12-2020	2.312	1.680	3.992

4.4.4 Voorzieningen

Voorzieningen hebben een lasten karakter en worden getroffen voor toekomstige uitgaven waarvan de oorzaak zich nu voordoet of al heeft voorgedaan. De meest aansprekende situaties om voorzieningen te treffen zijn:

- Lasten voor volgende begrotingsjaren waarvan de oorsprong ligt in het lopende jaar of de jaren daarvoor.
- Toekomstige verplichtingen en verliezen per balansdatum, waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.
- Risico's bij toekomstige verplichtingen en verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten.

Het waterschap heeft een voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen. Deze voorziening is opgebouwd uit:

- Voorziening wachtgeld voormalig bestuurders. Dit betreft een werkloosheidsuitkeringsregeling voor voormalige bestuurders.
- Voorziening latente pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor de pensioenopbouw van huidige en voormalige bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt.
- Voorziening pensioenverplichtingen bestuurders. Dit betreft de voorziening voor de pensioenopbouw van (voormalige) bestuurders die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt;
- Voorziening bovenwettelijke WW. Het waterschap is eigenrisicodragend voor de werkloosheidswet.

Het verwachte verloop van de voorzieningen is als volgt:

bedragen in € 1.000

	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Voorzieningen 31 december 2018	1.457	1.781	3.238
Verwachte vermeerdering / vermindering 2019	80	98	178
Voorzieningen 31 december 2019	1.537	1.879	3.416
Verwachte vermeerdering / vermindering 2020	-150	-150	-300
Voorzieningen 31 december 2020	1.387	1.729	3.116

4.5 Waterschapsbelastingen

Algemeen

Met de invoering van de Waterschapswet zijn sinds 1 januari 2009 nieuwe regels van kracht om de bijdragen van de diverse categorieën belanghebbenden in de lasten van het watersysteembeheer vast te stellen. In de wet is tevens vastgelegd dat eens in de vijf jaar een herberekening van de waardeverhouding binnen watersysteembeheer moet plaatsvinden.

De verdeling van de (watersysteembeheer)lasten in de meerjarenraming 2020-2023 is gebaseerd op de kostentoedelingsverordening die sinds 1 januari 2017 van kracht is.

Met de netto lasten per waterschapstaak vermeerderd met kwijtschelding/oninbaar en de geraamde belastingeenheden wordt het tarief per omslag of heffingseenheid berekend.

Het voorgestelde tarief wordt berekend door de vastgestelde 2019-tarieven te verhogen met 3%.

In de volgende paragrafen is dit per waterschapstaak uitgewerkt.

4.5.1 Watersysteemheffing

Bij de toedeling van de netto lasten voor de verschillende categorieën binnen de taak Watersysteembeheer is rekening gehouden met de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer waterschap Rijn en IJssel 2017.

De percentages in de verordening zijn sinds 2017 als volgt:

<i>Kostentoedeling</i>	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur
% verdeling van de belastingcategorieën	37,0%	47,3%	15,4%	0,3%

Verdeling belastinginkomsten per categorie

bedragen in € 1.000

	Totaal	Ingezetenen	Gebouwd	Ongebouwd	Natuur	Directe lozers
Begroting 2019	45.962	16.446	21.991	6.975	109	441
Begroting 2020	48.226	16.989	23.761	7.004	115	356

De prognoses voor de eenheden 2020 en verder zijn op basis van recente gegevens van GBLT geactualiseerd. De prognose voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde is gebaseerd op gegevens van de Waarderingskamer. De komende jaren blijft de woningmarkt aantrekken in lijn met de landelijke trend. Daarom wordt vanaf 2020 uitgegaan van een jaarlijkse WOZ-waardestijging van 4%. In de jaren daarna gaan we uit van een jaarlijkse stijging van 3%. Bij de ingezetenen is de prognose licht verlaagd op basis van de meest recente realisatiecijfers over 2019. Bij de directe lozers zien we de afgelopen jaren reeds een dalende trend door lange periodes van droogte in de zomermaanden. De meerjarenraming is hierop neerwaarts aangepast.

WOZ-waarde in € mln.

Watersysteemheffing in eenheden	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Gebouwd buitendijks in WOZ-waarde	€ 229	€ 238	€ 246	€ 253	€ 261
Ongebouwd buitendijks in # ha	2.539	2.539	2.539	2.539	2.539
Ongebouwd WEGEN buitendijks in # ha	55	55	55	55	55
Ingezetenen in # woonruimte	267.582	269.282	270.982	272.682	274.382
Gebouwde eigendommen in WOZ-waarde	€ 73.274	€ 76.099	€ 78.401	€ 80.783	€ 83.249
Ongebouwde eigendommen in # ha	115.883	115.633	115.383	115.133	114.883
Ongebouwd WEGEN in # ha	4.998	4.998	4.998	4.998	4.998
Natuur in # ha	32.577	32.577	32.577	32.577	32.577
Directe lozers (verontreinigingsheffing)	6.668	6.668	6.668	6.668	6.668

Totale belastingopbrengsten en onttrekking aan de reserves

Onderstaand overzicht toont de totale belastingopbrengsten en onttrekkingen/toevoegingen aan de reserves op basis van de voorgestelde tarieven.

bedragen in € 1.000

	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Belastingopbrengsten incl. kwijtschelding en oninbaar Watersysteembeheer	45.123	47.432	49.641	51.921	54.279
Netto kosten	46.403	50.221	51.626	53.278	54.910
Operationeel resultaat	-1.280	-2.789	-1.985	-1.357	-631
Dividend NWB	2.031	4.000	4.000	4.000	4.000
Resultaat voor bestemmen	751	1.211	2.015	2.643	3.369

In 2020 wordt belasting geheven volgens de tariefstijging. Deze tarieven zijn gebaseerd op de PPN en het besluit rondom Duurzaam Financieel Beleid voor afbouw van onze schulden. De voorgestelde tarieven worden berekend door de vastgestelde 2019-tarieven te verhogen met 3%.

Voorgestelde tarieven / percentages per categorie

Categorie	Vastgesteld tarief / percentage 2019	Voorgesteld tarief / percentage 2020
Gebouwd buitendijks	0,0076%	0,0078%
Ongebouwd buitendijks	€ 13,46	€ 13,86
Ongebouwd wegen buitendijks	€ 26,92	€ 27,72
Ingezetenen	€ 61,25	€ 63,09
Gebouwde eigendommen	0,0303%	0,0312%
Ongebouwde eigendommen	€ 53,84	€ 55,46
Ongebouwd wegen	€ 107,69	€ 110,92
Natuur	€ 3,43	€ 3,53
Directe lozers (verontreinigingsheffing)	€ 51,87	€ 53,43

4.5.2 Zuiveringsheffing

Voor de taak Zuiveringsbeheer geldt één belastingcategorie die is vastgelegd in de Verordening op de zuiveringsheffing Waterschap Rijn en IJssel 2020. Om de lasten voor het zuiveren van afvalwater te bestrijden, wordt een directe belasting opgelegd, de zuiveringsheffing. Hier geldt het principe 'de vervuiler betaalt'.

De prognoses voor de ontwikkeling van vervuilingseenheden (VE's) hebben in de komende periode een positief effect op de zuiveringsheffing. Al zal dit effect gematigder zijn dan in de PPN reeds was becijferd. De ontwikkeling van VE's bij woonruimten laat op basis van de meest recente realisatiecijfers een conservatievere groei zien. De ontwikkeling van VE's bij de bedrijven laat in 2020 een stijging zien door de verwachte uitbreiding van economische activiteit van een grote industriële lozer in ons beheergebied. In de jaren daarna laten de VE's bij de bedrijven een stabiel beeld zien. Daarom stellen we voor uit te gaan van de eenheden als hieronder aangegeven.

<i>Waterzuiveringsheffing in eenheden</i>	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
VE's Bedrijven – meetbedrijven	268.690	276.856	276.856	276.856	276.856
VE's Bedrijven - overig bedrijven	129.000	129.000	129.000	129.000	129.000
VE's Woonruimten	624.146	626.096	628.046	629.996	631.946
	1.021.836	1.031.952	1.033.902	1.035.852	1.037.802

Totale belastingopbrengsten en onttrekking aan de reserves

Onderstaand overzicht toont de totale belastingopbrengsten en onttrekkingen/toevoegingen aan de reserves op basis van de voorgestelde tarieven.

bedragen in € 1.000

	Prognose 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Belastingopbrengsten incl. kwijtschelding en oninbaar Zuiveringsbeheer	52.031	53.550	55.206	56.879	58.548
Netto kosten	51.697	53.559	54.492	55.939	57.159
Operationeel resultaat	334	-9	714	940	1.389
Dividend Waterstromen	0	300	300	300	300
Resultaat voor bestemmen	334	291	1.014	1.240	1.689

In 2020 wordt belasting geheven volgens de tariefstijging. Deze tarieven zijn gebaseerd op de PPN en het besluit rondom Duurzaam Financieel Beleid voor afbouw van onze schulden. De voorgestelde tarieven worden berekend door de vastgestelde 2019-tarieven te verhogen met 3%.

Voorgestelde tarieven per vervuilingseenheid

	Begroting 2019	Begroting 2020	Eenheid
Vastgestelde / voorgestelde tarieven	€ 51,87	€ 53,43	VE

4.5.3 Kwijtschelding en oninbaar

Kwijtschelding

Het waterschap hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsnorm. Dit betekent dat in de regel een volledige kwijtschelding wordt verleend aan belastingschuldigen met een inkomen op of onder het bijstandsniveau.

In art. 1 van de verordening is geregeld dat kwijtschelding alleen van toepassing is op de zuiverings- en verontreinigingsheffing en op watersysteemheffing voor ingezetenen. De raming is licht verhoogd ten opzichte van de PPN op basis van de meest recente realisatiecijfers. In de meerjarenraming 2020-2023 is gerekend met € 1,8 mln. in 2020 oplopend tot € 1,9 mln. in 2023.

Oninbaar

Niet alle opgelegde aanslagen kunnen worden ingevorderd. Om uiteenlopende redenen moet soms worden geconcludeerd dat betaling van de aanslagen niet kan worden afgedwongen (faillissement/schuldsanering) of dat uit doelmatigheidsoverwegingen moet worden afgezien van verdere pogingen tot invordering.

In de Waterschapswet is geregeld dat het dagelijks bestuur van het waterschap de belasting geheel of gedeeltelijk oninbaar kan verklaren. Deze bevoegdheid is overgedragen aan het dagelijks bestuur van het GBLT. Voor oninbaar wordt conform de PPN uitgegaan van € 0,6 mln., in 2020 oplopend naar € 0,7 mln. in 2023.

4.6 Incidentele baten en lasten

Voor het begrotingsjaar 2020 worden als incidentele baten opgenomen de te ontvangen dividenden. Deze zijn incidenteel aangezien ze niet ieder jaar uitgekeerd worden en omdat de hoogte van de uitkering afhankelijk is van de winst van derden (dat kan zowel een externe als een verbonden partij zijn). Dit is een wijziging in het eerdere beleid waarbij het dividend in mindering werd gebracht op de lasten. Er wordt eerst een operationeel resultaat weergegeven, dan worden de dividenden toegekend en hierna ontstaat het resultaat voor bestemmen. Deze lijn is in de loop van 2019 ingezet.

4.7 Kostentoe rekening

De toerekening van de lasten (kapitaallasten, personeelslasten en overige lasten) naar beleidsproducten vindt plaats volgens de uitgangspunten zoals beschreven in de BBP-systematiek. De personeelslasten worden verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren.

De lasten van de ondersteunende beheerproducten zijn volgens het kostenveroorzakingsprincipe toegerekend aan de taken van het waterschap. Zo worden de lasten van automatisering volgens de verdeelsleutel 'aantal geautomatiseerde werkplekken' en de lasten van het personeelsbeleid en –beheer volgens de sleutel 'aantal formatie-eenheden' verdeeld.

Behoort het kostenveroorzakingsprincipe niet tot de mogelijkheden (bijvoorbeeld bij het beleids- en beheersinstrumentarium), dan wordt er een methodiek gehanteerd waarbij de verdeling naar rato van het aandeel van de netto lasten plaatsvindt. In deze meerjarenraming zijn de ondersteunende beheerproducten volgens onderstaand schema toegerekend.

Toerekening naar taken

Omschrijving	Verdeelsleutel
Management en organisatie	naar rato directe kosten en/of FTE's
Beleids- en beheersinstrumentarium	naar rato directe kosten
Informatisering	aantal geautomatiseerde werkplekken
Facilitaire zaken	
- huisvesting en interne faciliteiten	aantal geautomatiseerde werkplekken
- bemonstering en analyse	kostenveroorzakingsprincipe
- centrale tractie	naar rato machine-uren
- reststoffen en projecten	kostenveroorzakingsprincipe
Onvoorzien	naar rato omzet (belastingheffing)

4.8 Verbonden partijen

Door middel van verbonden partijen kunnen (beleids)voornemens van het waterschap tot uitvoering worden gebracht. In verband met bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en daarmee verband houdende mogelijke risico's moet in de begroting een paragraaf worden opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan de verbonden partijen (een rechtspersoon, waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft).

De volgende rechtspersonen kunnen worden aangemerkt als verbonden partij:

Aqualysis

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	Aqualysis is een waterlaboratorium dat zich richt op chemisch, hydrobiologisch en bacteriologisch onderzoek.
Ontwikkelingen	De hoogte van de bijdrage wordt jaarlijks bepaald op basis van de werkelijk afgenomen diensten, uitgedrukt in ILOW-punten. De bijdrage van ons waterschap aan Aqualysis voor 2020 is begroot op € 0,9 mln.
Financiële bijdrage	Het jaarresultaat wordt verrekend met de deelnemende partijen.
Risico	Geen
Financieel belang	Het bestuur van Aqualysis bestaat uit vijf bestuursleden; elk bestuurslid vertegenwoordigt een deelnemend waterschap.
Bestuurlijk belang	Zwolle

Waterstromen B.V.

Vestigingsplaats	Lochem
Doelstelling	Op 30 september 1999 heeft het algemeen bestuur besloten om Waterstromen B.V. op te richten met als doel het ondernemen van activiteiten, die niet tot de kernactiviteiten van het waterschap behoren. Waterstromen B.V. voert marktactiviteiten uit op het gebied van afvalwaterzuivering.
Ontwikkelingen	De financiële positie van Waterstromen B.V. is de afgelopen jaren verbeterd. Het eigen vermogen groeide en het vreemd vermogen is verminderd.
Financiële bijdrage	Zie hiervoor Financieel belang.
Risico	Het aandelenkapitaal bedraagt per 1 januari 2019 € 9,0 mln.
Financieel belang	Het waterschap is enig aandeelhouder en heeft een aandelenkapitaal van € 9,0 mln.

Euregio

Vestigingsplaats	Gronau (D)
Doelstelling	De Euregio heeft als taak de regionale grensoverschrijdende samenwerking van haar leden te bevorderen, te ondersteunen en te coördineren.
Ontwikkelingen	Per 1 januari 2016 is het gemeenschappelijk grensoverschrijdend openbaar lichaam Euregio opgericht.
Financiële bijdrage	De bijdrage van ons waterschap bedraagt € 0,009 mln. per jaar.
Risico	Geen
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	De Euregio heeft twee bestuurslagen t.w. een Algemeen bestuur en een Raad. De Euregio-Raad bestaat uit 84 vertegenwoordigers, 42 uit Duitsland en 42 uit Nederland. Ons waterschap heeft twee bestuursleden voorgedragen als leden van het Algemeen bestuur. Daarnaast is een van de twee bestuursleden tevens voorgedragen als lid van de Euregio-Raad.

Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus – Tricijn (GBLT)

Vestigingsplaats	Zwolle
Doelstelling	GBLT is opgericht op 1 januari 2011 en heft en int waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen voor vijf waterschappen en zes gemeenten. Voor deze gemeenten geeft GBLT ook uitvoering aan de Wet WOZ. Uitgangspunt daarbij is de hoogste kwaliteit, tegen zo laag mogelijke lasten.
Financiële bijdrage	Elke deelnemer betaalt de voor het jaar verschuldigde algemene en bijzondere bijdragen op basis van de begroting van GBLT. De bijdrage van ons waterschap aan GBLT voor 2020 is begroot op € 2,8 mln.
Risico	Het jaarresultaat wordt verrekend met de deelnemende partijen.
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur is het hoogste besluitvormend orgaan van GBLT. De bestuursleden zijn allen afgevaardigden van de vijf waterschappen en zes gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit een voorzitter, een dagelijks bestuurslid van de waterschappen en een dagelijks bestuurslid van de gemeenten.

Het Waterschapshuis (HWH)

Vestigingsplaats	Amersfoort
Doelstelling	Het Waterschapshuis heeft als taak om als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale te fungeren voor de waterschappen en daarmee een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de informatie- en bedrijfsprocessen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.
Financiële bijdrage	De deelnemers betalen de instandhoudingskosten voor Het Waterschapshuis. De kostenverdeelsleutel voor de instandhoudingskosten ligt vast in de bijdrageverordening. De bijdrage van ons waterschap aan HWH voor 2020 is begroot op € 0,7 mln.
Risico	Het risico beperkt zich tot de kosten van de producten waaraan het waterschap deelneemt en de kosten van de bedrijfsvoering.
Financieel belang	Geen
Bestuurlijk belang	Ieder deelnemend waterschap heeft invloed op cruciale besluiten, zoals de vaststelling van de begroting, de toetreding van nieuwe deelnemers en wijziging van de regeling.

4.9 EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het EU-stabiliteitspact onder andere vastgelegd dat het EMU-tekort van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten van dat jaar overstijgen. Het gaat om het totaal van de gehele overheid; dus ook van de decentrale overheden.

Het EMU tekortruimte is voor het Waterschap Rijn en IJssel voor 2020 vastgesteld op € 13,9 mln. oplopend naar € 14,3 mln. in 2023. We blijven in deze periode ruim binnen de vastgestelde norm. Een positief EMU saldo betekent dat schulden afnemen, bij een negatief saldo nemen de schulden per saldo toe.

	<i>bedragen x € 1.000</i>			
Opbouw EMU-saldo	<i>Begroting 2020</i>	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
1. Exploitatiesaldo	1.502	3.029	3.883	5.058
2. Invloed investeringen (zie staat vaste activa)				
-/- Netto-investeringsuitgaven WRIJ	30.747	30.087	31.776	29.596
-/- Netto-investeringsuitgaven Vaarwegen	336	1.592	377	959
+ verkoop materiële activa en immateriële activa	0	0	0	0
+ afschrijvingen	20.900	22.050	23.340	24.280
3. Invloed voorzieningen (zie staat van reserves en voorzieningen)				
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	0	0	0	0
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. voorzieningen	300	300	300	300
-/- betaling rechtstreeks uit voorzieningen	0	0	0	0
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	0	0	0	0
4. Invloed reserves (zie staat van reserves en voorzieningen)				
-/- eventuele betalingen rechtstreeks uit reserves	0	0	0	0
+ eventuele externe vermeerderingen reserves	0	0	0	0
5. Deelnemingen en aandelen				
-/- boekwinst	0	0	0	0
+ boekverlies	0	0	0	0
EMU-saldo	-8.981	-6.900	-5.230	-1.517
EMU-referentiewaarden Rijn en IJssel				
EMU-saldo normering	-13.900	-14.100	-14.300	-14.300

Bijlagen

Bijlage 1 Staat van vaste activa

bedragen in € 1.000

Omschrijving beleidsveld	Aanschafwaarde per 1-1-2020	Afschrijvingen t/m 1-1-2020	Boekwaarde 01-01-2020	Investerings / Mutatie	Afschrijving 2020	Boekwaarde 31-12-2020	Rente 2019	Kapitaal-kosten totaal
<u>Immateriële activa</u>								
Aanleg en onderhoud waterkeringen (HWBP)	40.725	5.417	35.308	6.076	1.690	39.694	932	2.622
Inrichting en onderhoud watersystemen	272	94	178	65	68	175	5	73
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	2.838	870	1.968	800	411	2.357	59	470
Inrichting en onderhoud vaarwegen	84	19	65	13	19	59	2	21
Bestuur en externe communicatie	586	187	399	1.210	393	1.216	33	426
Ondersteuning				195	39	156	4	43
subtotaal immateriële activa	44.505	6.587	37.918	8.359	2.620	43.657	1.035	3.655
<u>Materiële activa</u>								
Planvorming	1.247	1.156	91		64	27	1	65
Aanleg en onderhoud waterkeringen	21.894	9.202	12.692	836	787	12.741	302	1.089
Inrichting en onderhoud watersystemen	147.980	55.042	92.938	5.212	4.542	93.608	2.205	6.747
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	286.349	123.722	162.627	12.576	9.840	165.363	3.922	13.762
Inrichting en onderhoud vaarwegen	14.949	5.487	9.462	1.611	618	10.455	471	1.089
Beheersen van Lozingen	473	358	115		48	67	2	50
Bestuur en externe communicatie	3.555	1.015	2.540		101	2.439	58	159
Ondersteuning	38.103	15.110	22.993	2.710	2.280	23.423	565	2.845
subtotaal materiële activa	514.550	211.092	303.458	22.945	18.280	308.123	7.526	25.806
<u>Financiële vaste activa</u>								
Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	9.000		9.000			9.000	207	207
Bestuur en externe communicatie	691		691			691	16	16
Ondersteuning	5.435		5.435	-300		5.135	122	122
subtotaal financiële activa	15.126		15.126	-300		14.826	345	345
Totaal	574.181	217.679	356.502	31.004	20.900	366.606	8.906	29.806

Bijlage 2 Berekening van de renteomslag

Renteberekening		<i>bedragen in € 1.000</i>	
Boekwaarde 1-1-2020	356.502		
Investeringsvolume 2019	<u>31.004</u>		
Boekwaarde 1-1-2020 (inclusief IV)		387.506	
Boekwaarde 31-12-2020		<u>366.606</u>	
Gemiddeld per jaar			377.056
Leningen			
Vaste financieringsmiddelen 1-1-2020		354.819	
Vaste financieringsmiddelen 31-12-2020		<u>355.234</u>	
Gemiddeld per jaar			355.026
Reserves en voorzieningen 1-1-2020		10.981	
Reserves en voorzieningen 31-12-2020		<u>12.183</u>	
Gemiddeld per jaar			11.582
Netto kapitaaltekort			<u>10.448</u>
Rentekosten en -opbrengsten			
Rente van geldleningen		8.906	
af: rente boekwaarden met een afwijkend rente %		<u>-340</u>	
Totaal te verdelen rente			8.566
Renteomslag			
Gemiddelde boekwaarde 2018	377.056		
af: boekwaarde met vast percentage	<u>5.083</u>		
Omslagpercentage:	8.566 / 371.973	x 1%	= <u>2,30%</u>

Bijlage 3 Vaststellingsbesluit

VASTSTELLINGSBESLUIT

Het algemeen bestuur van Waterschap Rijn en IJssel, gelet op de artikelen 99 tot en met 102 van de Waterschapswet,

besluit:

1. Vast te stellen de Begroting 2020, te weten

Rekening van lasten en baten

	<i>bedragen in € 1.000</i>
Totaal van de lasten en baten	€ 112.173
Resultaat voor bestemmen	€ 1.502

2. De financieringsbehoefte voor 2020 vast te stellen op € 52,0 mln.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 5 november 2019,

de secretaris-directeur,

de dijkgraaf,

drs. C. Roos

drs. H.Th.M. Pieper

Waterschap Rijn en IJssel

WATERBEHEER: VEILIG EN OP MAAT